Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
16 (416)
Sîmbătă
18 aprilie 1970
8 pagini — 1 leu

„Adversar neîmpăcat al închistării dogmatice, Lenin a fost un militant neobosit pentru nou, atît în teorie cît și în practică. El și-a întemeiat tezele și concluziile teoretice atît pe studiul vieții cît și pe cunoașterea și generalizarea celor mai noi date ale științei, pe tot ceea ce era mai avansat în cunoașterea umană și practica socială contemporană".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea rostită la Adunarea festivă consacrată Centenarului nașterii lui Vladimir Ilici Lenin)

Literatura azi

În fiecare săptămînă

MARIN PREDA

răspunde la o întrebare

— Se vorbește mult despre necesitatea realismului în literatura română contemporană. Cum se întîmplă, prea îndelungata conversație despre realism poate conduce la ideea că realismul este întreprinderea cea mai lesnicioasă la care un scriitor ar urma să se angajeze. Pornind de la prezumția că, deocamdată, comentariile despre necesitatea realismului depășesc — cel puțin ca suprafață — operele realiste existente, dorim să vă întrebăm, tovarășe Marin Preda : ce credeți că este realismul, care este condiția lui fundamentală în România socialistă a anilor '70 ?

a.p.

— Se poate aștepta de la un scriitor care practică realismul, pînă la jumătatea carierei lui, cel puțin, să fie un îndîrjit și intransigent apărător al realismului în proza literară. Totuși nu sînt nici una, nici alta. Dar, într-adevăr, nu pot concepe că există roman sau proză literară — vorbesc de soarta speciei, în general, și nu de cazurile cînd genul se aventurează în poezie, în fantastic pur sau eseu — fără o legătură directă sau indirectă cu istoria. Cu toate acestea, în literatura modernă, un scriitor irlandez, și anume James Joyce, a dat romanului, nu numai tradițional, o lovitură aproape mortală. Faptul nu a îngrozit pe nimeni, ba chiar s-au găsit și continuă să existe fanatici admiratori ai lui „Ulysse" și ai operei întregi a acestui bizar fruct al literaturii moderne.

Mi-au trebuit luni de zile ca să pot citi „Ulysse". L-am citit pînă la urmă și pot să spun că a produs asupra mea o puternică impresie. Desigur, nu nesfîrșitele și obositoarele incursiuni abstracte m-au fascinat, ci tot paginile realiste sau așazis realiste, în care se poate descoperi o viziune fie viscerală asupra omului (femeia, de pildă, văzută în funcțiunile ei organice-biologice în care conștiința nu e decît un reflex al acestei activități fiziologice), fie digestivă, în care e descrisă pe larg ingurgitarea — nu în stilul lui Zola ! — de alimente, rinichi, purgative și consecințele care decurg de aici. Conștiința e absentă. Iată lovitura care e dată problematicii tradiționale. **„Ce înseamnă conștiință ?"** am putea fi întrebați, în acest caz. Este neliniștea spiritului care, în această lungă odisee, nu ni se transmite. Înseamnă, de aici, că putem acuza literatura modernistă că nu dezbate probleme de conștiință ? Și că deci numai realismul și-a cîștigat acest drept ? Nu. Dimpotrivă, dacă ne gîndim la Dostoievski și la Kafka, scriitori care în egală măsură cu Tolstoi, marele realist, dezbat cele mai dramatice probleme de conștiință. Ce este deci realismul, în acest caz, cînd o parabolă cum e „Ciuma" este expresia neliniștii provocate de ultimul război mondial ? Cum îl putem defini, cînd scopul fundamental al artei este dezbaterea problemelor conștiinței umane ? În ce mod putem fi apărătorii intransigenți și chiar îndîrjiți ai realismului ? Lucrurile deci se complică. Fiindcă nu putem numi realiste capodopere ale literaturii moderne cum ar fi **„Străinul"** de Camus, **„Procesul"** sau **„Castelul"** de Kafka, sau **„Zgomotul și furia"** de Faulkner.

Impasul definiției realismului nu ne împiedică însă ca, în practică, să știm — fără aproximații — cînd o operă este bună, și cînd nu. Dificultatea definiției nu împiedică nici creația, nici progresul conceptului de artă.

Un singur lucru putem, însă, spune cu precizie : marile răsturnări sociale au dat naștere unei literaturi foarte direct legate de evenimentele și dramele care au avut loc și care au o adîncă semnificație istorică și socială. Așa s-a născut Balzac.

Noi am trăit tocmai astfel de răsturnări și s-ar părea că actualitatea lui Balzac ar trebui să fie, în mod firesc, acceptată de scriitorul român de astăzi. Și totuși chestiunea e controversată. De ce ? Este o întrebare la care ne vom strădui să răspundem într-un număr viitor. Cum nici concluzia, poate și mai firească decît acceptarea actualității lui Balzac, că **înțelegerea istoriei** ar asigura o poziție de observație realistă a lumii, nu e pe deplin revelatoare pentru mulți prozatori contemporani. De ce ?

Poezia tînără

Mi se pare interesantă explicația dată de cineva într-o conversație cordială, privitor la tinerii poeți : după ce, în 1960 și anii următori au descoperit **poezia** și au repus lirismul în drepturile lui legitime, ei descoperă, acum, lumea, existența, condiția individului ca obiect de meditație poetică. Se produce, altfel spus, o deplasare — abia perceptibilă — de accent spre o poezie de vocație socială și — nu este nici o exagerare — de vocație filozofică, dacă prin filozofie înțelegem, în poezie, o concepție despre existență, atitudine față de viață în materialitatea ei cea mai directă. Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ana Blandiana au scris mai ales despre **poezie** și despre dramele **cuvîntului.** Ion Alexandru, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Constanța Buzea, Gh. Pituț, Gh. Alboi — scriu îndeosebi despre **condiția poetului** în lume și în locul **cuvîntului** pun, acum, noțiuni ca **destin, univers, existență.** Nu e vorba numai de o terminologie — ci — am impresia — de o conștiință nouă pe care poetul tînăr a dobîndit-o. Nu scap din vedere că discutînd despre **poezie,** poetul se gîndește, în fond, la condiția lui, și că drama cuvîntului poate să însemneze nu numai o dramă a cunoașterii lirice dar și o dramă a existenței in genere. Împărțirea e, deci, discutabilă, și nu are alt rol decît acela de a semnala o penetrație mai directă a **istoricului, socialului, cosmicului** în poezia tînără după ce ea a dobîndit rarul privilegiu de a se contempla pe sine însăși și noblețea **esteticului** în lupta cu **anecdoticul, prozaicul, schematicul,** monștrii mărunți ieșiți din teasta poemului mai vechi.

Preferința pentru o poezie mai concretă, mai aproape de lucruri, deschisă spre elemente, mi se pare pozitivă, de încurajat, pentru că progresul în literatură nu se poate realiza fără acest echilibru de forțe, fără emulația sinceră, liberă, între mai multe formule creatoare. Este necesară o poezie de comunicare directă, cîtă vreme există, azi, o inflație a versului ermetic, o preferință — la începători — pentru o poezie ce trăiește, estetic, din ceea ce ascunde decît din ceea ce spune Însă justificarea acestei poezii stă în condiția ei de **excepție.** Ion Barbu este, indiscutabil, un poet exemplar, și alături de Arghezi, Blaga, Bacovia, vocația lui pentru o lirică de simboluri conceptualizate, ermetizate, are o justificare în singularitatea ei. Cînd o întreagă generație ermetizează, impresia nu mai este favorabilă Condiția de **excepție** este încălcată și versul impenetrabil devine o modă ca oricare alta.

O parte a poeziei tinere de azi trăiește, am impresia, un complex — cum să-l numim ? : complexul, poate, al inteligenței, lucidității ei Din arterele unei idei sînt trase toate sevele și poemul nu mai este decît un depozit de concepte moarte : conceptul morții, conceptul existenței, cu variantele ce se cunosc Poezia devine, în acest caz, un eseu abstract, foarte didactic în ciuda libertății lui față de prozodie Detestabil acest tip de versificație sofisticată, cu aerele ei de gravitate, cu ambițiile ei de a intelectualiza poemul și de a pătrunde în straturile de sus ale spiritului. Însă intelectualizarea versului este cu totul altceva : o plonjare în adîncurile ideii ce stă ascunsă în lucruri, o trecere a senzorialului prin apele purificatoare ale spiritului, o punere — pe scurt — cu gravitate sub indiferent ce formă și în ce chip — a problemelor fundamentale ale spiritului creator în contact cu existența din afara lui. Restul nu-i decît literatură în marginea poeziei Iată o temă de meditație pentru spiritul tînăr.

Eugen SIMION

LENIN

Munți de poeme dacă s-ar scrie
zi după zi pentru veșnicul nume
nu faima numelui ar spori ;
cele cinci litere exprimă o lume.
El e parafa pusă pe veacuri
și fără girul ei totul moare ;
pun amintirile umbre pe lacuri
soarbe din lacuri ventuza la soare.
Îți mai aduci aminte-n Finlanda
soarele alb strecurat prin mesteceni ?
neagră, de fier, ca dantela lucrată
monumentala poartă te trece-n
spațiul istoric ce ni-l arată
dimensionat peste limita vieții ;
poarta de fier spre palatul de iarnă
spre altă eră larg a deschis-o.

Ca dureros, în final să se cearnă.
Cînd ceasul din turn pentru el a orbit
printre mesteceni o neagră zăpadă.

Radu BOUREANU

ÎN ACEST NUMĂR:

Poeme despre Lenin

De vorbă cu Mircea Malița, ministrul Învățămîntului

O pagină de artă

Ancheta noastră : De ce deschidem televizorul

La încheierea dramaticului zbor al lui Apollo-13 :
17 aprilie 1970, orele 20 și 7 minute .

ÎNTOARCEREA PE PĂMÎNT

Mi se pare că rostul omului este să încerce, mai presus de orice, să-și depășească propria carcasă. Nu mă amuză ideea că — ajutați din plin și uneori, mai mult decît trebuie, de știință — urmașii noștri (sau chiar noi) vor trebui, nu peste mult, să părăsească planeta aceasta pîngărită de toate funinginile, de toate fumurile, și de toți norii activi și radioactivi, pentru a-și găsi un refugiu sublim pe o planetă stearpă, unde o să ne hrănim cu praf selenar, agonisit de fiecare cu ajutorul unei măturici ultrasensibile.

Mai mult decît soarta lunii, care poate exista și fără prezența noastră acolo, mă preocupă, în aceste clipe, viața celor trei astronauți americani și revenirea lor pe pămînt.

Oamenii rămîn — trebuie să rămînă — oameni, și strigătul unuia dintre cei trei bărbați aflați în primejdie, alarma dată că „îi este foarte frig", nu poate să nu mă tulbure.

Revenirea lui și a celorlalți doi camarazi ai lui de curaj și suferință, este o problemă care mă ține încordat și în alarmă. Aici, nu mai este vorba de nimic senzațional.

Frigul poate ucide, frigul ucide. Și el nu are nicio legătură cu luna, ci cu condiția umană.

Omul este supus frigului, și citor calamități, încă !

Este, încă, mult frig acumulat în oameni, și, încă, mult frig, aici, pe pămînt, pe care cît de minunat l-am putea încălzi toți oamenii, cu răsuflările noastre, — dacă n-ar exista Răul, aici, pe Terra.

Să vindecăm lumea de frig !

Și să primim cu căldură Reîntoarcerea pe pămînt !

Eugen JEBELEANU

Traducindu-l pe Lautréamont

„Cintecele lui Maldoror", capodoperă unică și stranie, seducătoare și derutantă, neliniștitoare și învăluitoare, ca un vis, ca o incantație, ca o luxuriantă insulă în care exilul e un destin, — operează cu arcanele unei frumuseți complexe, greu de identificat, ea respinge categoriile unei exegeze obișnuit literare. Spirite ilustre, marii doctori ai filozofici s-au poticnit penibil și adesea fără voie, „prin aceste selbe necercetate", și „paginile sumbre, pline de otravă", au rămas în afară sau dincolo de savantele dioptrii ale oricărei clasificații.

Asupra unui lucru există, cel puțin, un consens, care s-ar reduce la retorică. Este vorba de savanta prozodie clasică, asupra căreia, totuși, sondajul ducassian n-a stăruit îndeajuns, de care Lautréamont uzează pentru alte motive decît cele literare ce nu-și au locul a fi menționate aici.

Traducerea avea, deci, o problemă esențială de rezolvat. Se punea întrebarea dacă :1) o structură lingvistică bine individualizată istoric, estetic și gramatic cum este limba literară franceză, își poate găsi o răsfrîngere, mai puțin identică decît fidelă desigur, în lexicul valah, mai tînăr, de o varietate mai circumscrisă, dar tot atît de puternic dotat în năzuința lui spre universalitate ; dacă 2) referința ideatică a operei poate fi oglindită cu elementele vorbirii noastre, nu îndeajuns de exersată pentru aspra rigoare a investigației logos-ului, și în sfîrșit dacă 3) magnificența stilistică, tropii savanți și figurile deosebit de scumpe ale scrierii poetice, topica vastă și încrîngăturile de complicată algebră ale unor perioade pe care abia dacă o limbă de strălucite experimente prozodice ca limba franceză le poate susține, pot fi cuprinse în limba noastră.

Traducătorul, în dorința care îi e singura umilă fervoare mărturisită, de a încorpora capodopera maldororiană patrimoniului nostru cultural s-a călăuzit în primul rînd de semnele indicatoare ale zborului acesta unic, cuprinse în însăși strofele poemului.

Tehnica ducassiană a manevrării cuvîntului e, pe alocuri, enunțată : „...în desfășurarea foarte rapidă a frazelor eu caut să surprind întreg tumultul gîndirii mele.

Trebuia, deci, spre a încheia aceste sumare note, ca fraza și, în general, discursul poetic să urmeze traiectoria unei logici onirice, a unui coșmar, a unei șoapte de vis, a unui murmur abia presimțit de pe buzele vreunei Pythii.

„La ora cînd scriu, noi fiori străbat atmosfera intelectuală, nu-ți trebuie decît să știi să-i privești în față". Acești „nouveaux frissons" rămîn tot atît de noi și pentru cercetarea poetică actuală. Cititorii mei vor spune dacă am izbutit „să-i privesc în față". Să invocăm, spre izbăvire așadar, apologul lui Rene Crevel : „Lautréamont, ta bague d'aurore nous protège".

Tașcu GHEORGHIU

Cine-i Vasile Vlad ?

Cred că am descoperit un poet, ceea ce, fără falsă modestie, nu e puțin lucru. Am avut revelația lui la vreo douăzeci de minute după ce manuscrisul mi-a fost predat, și am întrebat : cine-i Vasile Vlad ăsta ? *Mi s-a spus cine-i Vasile Vlad și a doua zi poetul cu vestă și cenușie cravată a venit. M-am jenat să-i spun : domnule, ești primul poet sau scriitor, în afară de mine, în destinul căruia mă amestec, vreau să te public și să te sprijin și Editura Cartea Romanească te va lansa, nu va permite să fii învăluit de plictiseala noastră generală și grijile noastre dispersate. M-am bucurat însă, pentru că e o voce nouă, dură, viguroasă, cu o sevă a vieții de toate zilele, postulînd necesitatea acțiunii și participării în lumea asta, nu într-o subțire lume fantomatică, de dincolo. Pe această linie sper să se dezvolte poezia în deceniul acesta. M-am gîndit apoi că activitatea de editor poate fi foarte plăcută și mi-am zis : nu mănînc pîinea asta chiar degeaba. Ceea ce iar este ceva. Volumul lui Vasile Vlad va apare în Mai.*

Al. IVASIUC

Revanșa hîrtiei

Cînd un istoric și critic literar de severitatea unui Al. Piru scrie și publică roman, el își asumă un risc îndoit. Căci pe lîngă riscul oricărei cărți ajunsă în fața publicului și a criticii o asemenea carte suportă și un al doilea risc mult mai mare : acela de a fi privită cu ochii autorului care e în primul rînd un critic, și încă unul foarte exigent. Cum ar fi privit Al. Piru romanul **Cearta** dacă ar fi fost scris de un altul ? Ce-ar fi zis el de vulgaritatea și trivialitatea acestor pagini, de platitudinea lor ? Ca să fiu sincer, eu nu sînt convins că i-ar fi displăcut. De aceea cartea aceasta, oricît de apărată ar fi de bunăvoința unor critici stimabili ca Valeriu Cristea și Eugen Simion (comparația cu Benjamin Constant e de tot hazul !), constituie un penibil caz de lipsă de conștiință estetică. Mai mult : aș zice că e o auto-demascare. Vasăzică acesta e gustul lui Al. Piru, în zonele acestei literaturi dubioase și periferice își simte el sufletul înfiorat de emoția artei ! Și atunci ce încredere mai poți avea în judecățile sale critice și cum să te mai temi de necruțătoarele sale verdicte. Toate „victimele" acestui critic care părea redutabil, de la Nichita Stănescu și pînă la Mircea Cojocaru, pot răsufla acum ușurate ; căci totul a fost ca într-un coșmar din care pînă la urmă te trezești asudat dar fericit : „călăul" era de hîrtie !

D. ȚEPENEAG

Anticariatul și autografele

Nedumerirea este o stare nobilă, de scurtă durată și foarte personală. E o stare de timiditate deloc regretabilă. Ea se dezvoltă și se dovedește curînd a fi în căutarea unui răspuns, a unei soluții. Bănuiesc chiar că le presupune cu un umor plin de tact. În sfîrșit, ea poate deveni un act de curaj.

În orice anticariat ai intra, dai invariabil cu ochii de un raft aparte. Un raft plin de ani de zile cu aceleași cărți ieftine, neatinse de nimeni. Cărți care nu interesează pe nimeni. Zeci de autori, zeci de volume, poezie în special, prezențe pentru care simți o milă destul de abstractă ,pentru penibilul situației lor. Sînt aceleași cărți pe care le poți găsi și în librării. Sînt, și aici e avantajul, exemplare *care, într-un fel oarecare, au reușit să-l înșele pe cantidul X sau Y, dar care, constatînd trucul ,se grăbesc să se exileze pe viață în anticariate.*

Cît de riscantă este citeodată moda autografelor !Autorii își fac uneori iluzia, că un autograf, o dedicație, pot transforma legătura scriitor—cititor într-o legătură indestructibilă. Împingînd poate prea departe curiozitatea, am răsfoit cîteva cărți noi din raftul celor mai nemîngîiate. Căutînd un semn uitat, o amprentă a celui care ar fi citit, și numai din motive misterioase și regretabile ar fi vîndut cărți la anticariat, am găsit citeodată, obscure, este adevărat, volume cu dedicații și cu autografe în toată legea.

Nedumerirea este, desigur, o stare dintre cele mai nobile.

Constanța BUZEA

Onirismul în expansiune...

În numărul 3 al revistei **Viața Românească**, în recenzia făcută romanului **Zeii obosiți**, Petru Popescu, reluînd neașteptat discuția despre literatura așa zis „onirică", descoperă în Corneliu Ștefanache pe scriitorul oniric „cel mai realizat... și deocamdată singurul care a făcut dovada lungimii" (!?). Nu ni se spune de ce proza onirică trebuie neapărat să facă această dovadă, dar aflăm în continuare că în cele aproape trei sute de pagini visul din pretext devine mască. Noi credem că în literatura onirică visul nu e nici una nici alta chiar dacă astfel „se întrezărește o personalitate". Și nu înțelegem de ce orice text în care se povestește un vis devine literatură onirică. De altfel însuși P.P. afirmă la începutul recenziei că romanul în cauză ține de o „literatură morală..... cu sursă concretă în evenimentele istorice recente".

Confuzia estetică a lui P.P. culminează în încercarea de-a așeza în același raft pe scriitori atît de diferiți între ei ca : Marin Preda, Matei Călinescu, I. Deneș, Al. Ivasiuc.

Daniel TURCEA

„Tref se declară"

Tref este un prepelicar care se antrenează în vederea sezonului. Relațiile lui cu stăpînul sînt destul de complicate, ca ale oricărui proces educativ. Nu rareori (elevul Tref fiind foarte inteligent) greșeala e a profesorului său, stăpînul, prea nervos, agitat sau pripit de atîtea probleme. Tref însă rabdă, învață cîteva cum să stea „down" (culcat) la marginea cîmpului și cum, și mai ales cînd să pornească „bolid" spre vînat. Ce viață !

E un articol foarte instructiv, foarte serios și mai ales foarte spiritual și bine scris, acela apărut sub semnătura lui Mihai Moș-Andrei în numărul de pe luna aprilie al revistei „Vînătorul și pescarul". Niște vînători, niște pescari — adică bărbați și copii — rămînem totdeauna, oricît de sedentari am fi — instinctul nu se pierde...

Trebuie să facem mărturisirea că incintătoarea revistă a vînătorilor și pescarilor, patronată de umbra lui Sadoveanu, întrece de multe ori, în puterea de a captiva și de a interesa, destule publicații, (chiar și literare) prin stil, prin limbă și prin meșteșugul spunerii. Cunosc, din numerele mai vechi ale revistei, o groază de întîmplări, rapoarte scurte trimise de brigadieri, acești reporteri modești ai naturii : cum s-a bătut un vultur cu o știucă imensă ținută în ghiare și cum vulturul, tras în jos, lua apă, gata să intre în mediul acvatic ; cum s-a întîlnit un om cu un urs într-un defileu și s-au privit, față în față, mirați, și cum au făcut amîndoi stînga împrejur angajîndu-se calmi, *fiecare spre celălalt capăt al defileului, aminînd duelul. Sigur, redacția le-o mai fi aducînd din condei, dar ce contează ? nu începe de aici minunata artă a povestitului ?*

Un salut prietenesc revistei a cărei apariție, plină de prospețime și inedit, ne mustră că am uitat liniștea omului cu undiță și mersul voinicesc din pseudokenegheticos...

C. Ț.

; punct și virgulă

Cu cine a studiat Cantemir ?

Ca un ecou la întrebarea pusă în aceste coloane de poetul Ion Alexandru. : „Unde a studiat Cantemir ?", adaug și eu o întrebare : cu cine a studiat Cantemir la Constantinopol ? Unul dintre profesorii lui ne este bine cunoscut : este Meletie de Arta, cu care principele a studiat, ne-o spune el singur în nota de-atîtea ori citată din **Istoria imperiului otoman**, doctrina flamandului Van Helmont, „vreme de opt luni". Dar el ne mai vorbește tot acolo de un „Iacomi, literat distins" de la care, pe cînd locuia în Constantinopol, a învățat „principiile filozofiei" (praeceptа philosophicae). Biografii lui Cantemir s-au mulțumit să reproducă, în ghilimele, mărturia cărturarului. Și totuși, gigantul erudiției românești, Nicolae Iorga, atît de generos în sugestii, aruncă în al său **Byzance après Byzance**, vorbind despre Nicolae Mavrocordat și despre învățatul Iacob Manos din Argos, adus de el la școala domnească din Iași, o incidentă : „care fusese la Constantinopol și profesorul rivalului și dușmanului său Dimitrie Cantemir" (p. 208). Indicația lui Iorga a rămas uitată. E drept că și Iorga, la p. 210, referindu-se la nota lui Cantemir din **Istoria otomană**, vorbește de „Iacomis filozoful", ca și cum ar fi vorba de o altă persoană.

Totuși Iacob Manos din Argos semnează scrisorile din documentele **Hurmuzaki**, publicate și traduse chiar de Iorga, „Iacomi dascălul" (**Iakomis didaskalos**) (de pildă cea către Hrisant Notara din 10 august 1713). De altfel și din bătrîna carte a lui Manoli Ghedeon, **Cronica patriarhiei din Constantinopole**, ferfenițată de degetele atîtor cercetători, că Iacomi la care se referă Cantemir nu era altul decît Iacob Manos Argivul. Dar cine a fost Iacob Manos ?

Născut pe la 1650 la Argos în Peloponez, discipol și om de casă al lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, preceptor al fiilor acestuia, deci și al lui Nicolae, viitorul domn, care îl va chema mai tîrziu, succesiv, la academiile domnești din Iași și București, Iacob Manos a fost, școlarh al Academiei din Fanar între 1707—1720 (dar, profesor, desigur, și mai înainte). El fusese distins cu titlul pompos de „principe al filozofilor marii biserici a lui Hristos" sau, mai pe scurt, în documente, „principele filozofilor". „Grammaticus accuratus" adică literat sau filolog distins era Iacob Manos pentru că „cunoștea desăvîrșit", după cum ne spune elevul său Dimitrie Procopios, „limba elină, imitînd caracterul și stilul vechilor greci", limbă și stil în care scrie epigrame, discursuri și scrisori prețuite de contemporani. Ce a învățat Dimitrie Cantemir de la „principele filozofilor" ? Să dăm din nou cuvîntul lui Procopios : Iacob Manos, era, ne spune el, în a sa listă a eruditilor greci scrisă la București în 1720 sau 1721 „filozof peripatetician, cunoscător și interpret excelent al doctrinei lui Aristotel și apărător de neclintit al acesteia" (Aristoteliсorumque dogmatum doctor et interpres optimus defensorque acer).

Paralel cu filozofia aristotelică, Argivul ținea și cursuri de teologie. Aristotelismul lui Manos trebuie să fi fost, ca al mai tuturor peripateticienilor de la Academia din Fanar, neoaristotelismul inițiat de teofil Coridaleu pe la 1625, de vreme ce el era discipolul Exaporitului, care preda — o știm — după cursurile lui Coridaleu. Cît privește „importanța secundă" a lui Aristotel la Academia din Constantinopol, de care ne vorbește Ion Alexandru, rămînem cu o îndoială, de vreme ce mai toți scolarhii succesivi ai Academiei de la Coridaleu încoace, Ioan Cariofil, Alexandru Mavrocordat, Sevastos Kimenitul Ghermanos Locros, Iacob Manos, Spandoni au fost peripateticieni.

Așadar, cam în același ani, probabil între 1698, data **Divanului**, în care nu este nici urmă de învățătură aristotelică sau vanhelmontiană, și 1700, Cantemir învăța de la Iacob Manos Argivul și Meletie de Arta, două doctrine radical opuse : neoaristotelismul și teoriile lui Van Helmont, acest „Faust al secolului XVII", inovitor al medicinii și chimiei, aprig dușman al lui Aristotel și al scolasticii, socotită de el „păgînă".

P. VAIDA

CRONICA LITERARA

radu tudoran
OGLINDA RETROVIZOARE

„Oglinda retrovizoare" este memoria, iar materia, imaginile reflectate în această oglindă se reconstituie dintr-o călătorie a autorului cu automobilul în Italia. Avem în față, așadar, un jurnal de călătorie înregistrat nu numai de un pasionat recunoscut al expedițiilor în noi spații, reale sau imaginare, ci și un subiect prin el însuși pasionant, tărîmul binecuvîntat pe care a înflorit și a rodit cultura și civilizația latină în formele sale dintîi. O călătorie înseamnă nu numai revelația unui popor cu obiceiurile lui specifice, de atîtea ori surprinzătoare, ci și redescoperirea unor alte valențe, somnolente pînă atunci parcă în straturile profunde ale sufletului călătorului, înseamnă uneori chiar o renaștere a acestuia. Radu Tudoran călătorește însă în Italia, după impresia pe care o lasă asupra noastră cartea **Oglinda retrovizoare** la un anotimp cînd mutații esențiale, oricum perceptibile și deci comunicabile, nu se mai pot întîmpla. El nu este nici destul de tînăr pentru a se bucura plenar de soarele și cîntecul Italiei, nici destul de bătrîn, în sensul voluptăților de erudit, pentru a contempla vestigiile antice. Autorul are o psihologie în primul rînd sportivă în raporturile sale cu lumea de care se izbește, adică un fel de neutralitate izvorîtă din înscrierea sa într-un sistem canonic de reguli inavuabile, nu în sensul respectării și existenței în aceste reguli și deci ale unei opțiuni vitale, ci în acela creator de consecințe absurde cînd, din alt punct de vedere, el nu mai poate face o nouă opțiune, adică își pierde, în termenii consacrați, libertatea alegerii. Există în toată această carte despre Italia văzută din automobil și la pas o atmosferă de sterilitate a mișcării într-un teritoriu prin el însuși captivant, o anumită igienă prestabilită și arbitrară a trăirilor care o scoate aproape total din aventura și imprevizibilul pline de farmec ipotetic ale unei expediții solitare într-o țară pe cît de veche și cunoscută, pe atît de nouă și uimitoare.

Dar iată că am spus „o expediție solitară" și probabil că una dintre explicațiile sentimentului de înstrăinare și neaderență ale acestei cărți a și fost numită. Căci Radu Tudoran întreprinde excursia în Italia singur, și nu numai că pleacă astfel pe itinerarul său, dar se și întoarce astfel, deși poate că îmbogățit cu amintirea unor peisaje, unor locuri, unor obiceiuri etc., dar încă nerelevate, neformalizate într-o structură verbală capabilă să ni se impună și nouă ca un dat obiectiv. Pentru a călători singur în ținuturi necunoscute, oricum inedite, și pentru a trăi călătoria la un nivel de la care poate începe exprimarea și comunicarea ei pentru altcineva, este necesar ori să te abandonezi necunoscutului ca realitate exterioară și deci revelatoare, ori necunoscutului ca realitate interioară, psihică, și uneori la fel de revelatoare. Deși nu facem nici o disociere calitativă între aceste două noțiuni polare, ele avînd de fapt o existență comună în capacitatea artistului de a-și contempla și iubi tropismele psihice, indiferent de cauzalitatea lor imediată, mecanică, ni se impune totuși, chiar în psihologia generală, o tipologie peste care nu putem trece fără a neglija realități verificate teoretic și experimental. Astfel se poate spune că, de regulă, introvertitul va arunca asupra modificărilor exterioare lumina sau întunericul propriilor sale mutații sufletești, în timp ce extrovertitul va trăi, în general, situația contrarie, adică de a-și institui modificările exterioare cu rangul de dominantă a oscilațiilor interioare. Nevoia de comunicare suferă deci la aceste două tipuri, judecate, fără îndoială, ca abstracțiuni, ca posibilități de a fi, și nu în realitatea lor concretă, o gradație specifică și în forme specifice. Astfel, dacă introvertitul poate să se fixeze cu precădere în zona introspecției și a solitudinii reflexive, extrovertitul, pentru a-și realiza integral valențele spirituale, va găsi un mediu mult mai propice în extrospecție și comunitate activă. Primul își va potența fapta prin reflexiune, al doilea își va adînci reflexiunea prin faptă.

Radu Tudoran face o călătorie în singurătate și el nu are, în cel mai înalt grad, vocația solitudinii. După cum mărturisește la un moment dat „îi place lumea" și tocmai de lume a încercat, într-un fel, să se ferească în periplul său italic. Pentru a-și revela stările și trăirile spirituale la un nivel care i este propriu, el adoptă tonul omului de lume într-o situație improprie. Efectul nu este atît unul descurajant, ci cel puțin ciudat, cartea se citește însă în așteptarea neprevăzutului care nu mai vine, care nu se mai realizează, și tensiunea lectorului nu se destinde, ea poate rămîne în memoria afectivă ca simulacrul unei structuri verbale posibile. Autorul, după cum am mai amintit, face turul Italiei singur într-un automobil și „oglinda retrovizoare" a memoriei înregistrează ca pe un jurnal de bord orașele și locurile prin care a trecut. Atitudinea față de aceste locuri s-ar putea defini printr-o lipsă de atitudine specifică, întrucît mărturia eroului nu se comunică în procesul trăirii, al faptei, într-o companie, oarecum de ordin social, ci retrospectiv în singurătatea scrisului. Dar dacă ceea ce a fost văzut și simțit, ceea ce a fost gîndit în interiorul faptei nu a putut să-și capete o expresie imediată într-un dialog revelator, actualizînd straturi psihice potențiale, ci totul a rămas atunci, la un nivel potențial al comunicării, monologul ulterior al artistului se va pulveriza în absența reperelor inițiale. Nu se poate face proză de comportament în afara unui comportament, în zona pragmaticului. Analiza psihologică a celor cîteva personaje foarte rare din carte rezultă chiar din modul lor de a reacționa fizic, evident că nu fără replică verbală, dar oricum, dintr-un comportament și o incidență în planul raporturilor directe.

Radu Tudoran nu se entuziasmează prea mult de vestigiile antice sau renascentiste ale Italiei, ba chiar pentru numeroase dintre ele are cuvinte nu tocmai măgulitoare. Desigur, atitudinea se poate explica printr-o suprasaturație apriori cu statui, monumente, edificii în stare să acopere, printr-un zgomotos entuziasm la comandă murmurul lor autentic despre o epocă apusă. Încît autorul se va lăsa pradă numai inspirației și plăcerilor proprii, dar această atitudine înscriindu-se dogmatic în programul său, ea devine o regulă, un poncif ca oricare altul. Astfel, solitudinea călătoriei devine un filtru axiologic nu tocmai favorabil receptării Italiei artistice și istorice, autorul ocolind, programatic, orice aglomerație sau companie, ceea ce nu se poate realiza fără să pierzi aproape toate șansele de a vizita un muzeu, o catedrală, un templu sau niște ruine. Apoi, chiar atunci cînd scriitorul-turist are prilejul să se bucure de un tablou, o statuie etc. o face în dauna altora, printr-o comparație nu întotdeauna potrivită, iar comentariile, în speranța că vor ocoli orice urmă doctorală, devin de un îndoielnic gust, de un jos nivel spiritual. Nici un itinerar pe care să-l parcurgi sub îndrumarea unui erudit, nici a unui tînăr gata să se abandoneze aventurii și experiențelor inedite ale drumului, **Oglinda retrovizoare** ni se pare un jurnal fără ambiții de nici un fel. Vom cita, dintre multele paragrafe citabile pentru ceea ce vrea să însemne cartea, doar cîteva, fiecare dintre ele sugerînd cîte ceva din ceea ce am spus pînă acum : „Pe malul mării, La Tarquinia, am întîlnit apeducte de pe vremea romanilor. N-am mai avut putere să le dau importanță. Dar s-ar fi cuvenit să mă opresc și să văd dacă nu cumva ar putea fi reparate și repuse în funcțiune, fiindcă la Civitavvechia, unde am ajuns după o jumătate de oră, este mare lipsă de apă" (p 146) ; „Acum știu : n-ar fi trebuit să vin aici — nu-mi plac ruinele populate" (p. 148) ; „E și aici o acropolă, mai vastă decît cea de la Atena" (p. 149) ; „Ca și Galeria Palatină de la Florența, ca și alte galerii și muzee, Muzeul de Antichități din Siracuza, cu miile lui de amfore grecești, m-a făcut să gîndesc că e prea mult" (p. 206); „Oamenii muzeelor nu sînt totdeauna niște pasionați, iar dacă sînt, pe unii din ei pasiunea nu-i duce mai departe de bătaia lupei din mîna chircită, care poate niciodată nu și-a descoperit greutatea în vreo fîntînă a lui Arhimede" (p. 207) ; „Am părăsit cu părere de rău orașul vechi și mi-am făcut datoria să arunc un ochi asupra ruinelor grecești și romane de pe continent..." Peste tot piatră, zdrobitor de multă piatră, zdrobitor de multă vechime — sub un soare mult mai vechi decît toate, și mult mai proaspăt!" (p. 208); „Acolo mă atrăgea ceea ce știe oricine, vestita vilă a lui Axel Munthe. Nu i-am descoperit valoarea, ca arhitectură ; pe mica terasă de stîncă unde se află, nu e prea mult spațiu — și pentru o casă și pentru o grădină ; n-am scuzat înghesuiala și continuele adaosuri. Prea sînt multe laolaltă : și pergola, și trepte de piatră, și parapete lîngă prăpastie, și marea jos, și cerul sus, și, într-un coit, chiar o capelă. Dintre toate marea și cerul le socotesc indispensabile. Restul ar fi putut să fie redus la o pătrime sau — Dumnezeu să mă apere ! — ar fi putut să lipsească. Pe la douăzeci și cinci de ani, am socotit casa de la San Michele un paradis pămîntesc, deși pentru mine rămînea inabordabil. Nu regret că l-am abordat acum, dar nici nu-mi pare bine. Năruirea miturilor e urmarea firească a evoluției noastre, dar ceva tot ne doare cînd încă unul se prăbușește și n-apucă să se nască altul. E o sărăcire" (p. 162—63) etc. etc. etc.

Dan LAURENȚIU

avantpremieră editorială

ILIE CONSTANTIN

Clincic înlăcrimat

Proză. Editura „Mihai Eminescu".

GEORGE DAN

Fructe de mare

Versuri. Editura „Mihai Eminescu".

I. NEGOIȚESCU

Însemnări critice

Editura „Dacia" — Cluj.

MIRCEA ZACIU

Glose

Editura „Dacia" — Cluj.

ȘTEFAN BITAN

Ladiș — Albatrosul ucis

Editura „Dacia" — Cluj.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CARTI IN CURS DE APARITIE SINT INVITAȚI SA ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

De ce deschidem televizorul

Specializarea

1) Televiziunea e bună. Modificările sau îmbunătăţirile se cer aplicate cu mare precauţie, această instituţie reprezentînd un organism foarte complicat. În acest sens ar trebui organizate anchete publice directe şi numai ca urmare a lor să se întreprindă modificări.

2) Forţa unui ziar de foarte mare tiraj stă şi în rubricile sale fixe. Să se fixeze un sistem de rubrici şi în cadrul televiziunii, să li se stabilească profilul şi ora emisiei şi, mai ales, să li se garanteze permanenţa pentru a se crea un reflex în spectator, pentru a se economisi timp (nu se poate urmări tot programul). În acest sens, lucrătorii Televiziunii ar trebui să fie mai gentili, să informeze mai exact publicul despre program sau despre abaterile din program.

3) Anchetele sociale ale Televiziunii sînt foarte bune. Apropie mult nu numai televiziunea de telespectatori dar şi pe cetăţeanul republicii noastre de rezolvarea unor treburi publice, fapt ce este în concordanţă cu indicaţiile conducerii de Partid : atragerea maselor oamenilor muncii în rezolvarea treburilor obşteşti. Aş dori ca rubrica simbolizată prin „Reflector" să-şi mărească numărul de redactori şi, mai ales, redactorii care vor lucra aici să se specializeze cu predilecţie pe anumite probleme, în aşa fel ca aceste emisiuni tip să nu fie cum se întîmplă adeseori o simplă colecţie faptică, reflectînd simple accidente administrative nesemnificative ci, păstrîndu-şi caracterul concret şi ilustrativ-plastic, să se ridice la un anumit tip de generalizare şi la o detectare mai în profunzime a motivelor care provoacă neregului şi deficienţe ale activităţii de stat şi obşteşti.

4) Emisiuni pe care le consider bune : reflector, realitatea ilustrată, teleenciclopedia, prim-planul, salonul literar ca idee — (realizarea lui lasă mult de dorit încă, ar trebui atrase în cadrul lui cele mai marcante personalităţi ale vieţii culturale din România — nu numai personalităţi literare, să se realizeze un colocviu între oamenii de cultură, artă şi literatură) anchetele sociale directe, spontane. pe diferite teme, emisiunile de tineret (ar putea fi atras mai intens tineretul universitar)

5) Ar fi de dorit ca Televiziunea să-şi formeze un colectiv de colaboratori care să se specializeze în problemele de televiziune.

Nicolae BREBAN

„Sociologia" televiziunii

Trebuie să spun de la început că nu sînt un fanatic al televiziunii, rămîn credincios cuvîntului scris şi formulelor tradiţionale de informare ; nu m-am deprins încă cu ideea că, într-o bună zi, televizorul va înlocui ziarul, cartea, conferinţele, stadionul, cinematograful, teatrul... Dar, firește, mă uit din cînd în cînd la televizor, ca tot omul, mai din curiozitate, mai de ruşine. Cînd atîţia dintre noi îşi fac cultura generală în faţa televizorului, parcă nu-ţi vine să ridici mereu din umeri : nu ştiu, n-am văzut, nu sînt la curent.

Aşa că n-am pretenţia că mă pricep cine ştie ce în materie. Ceea ce urmează sînt simple reflecţii de telespectator ocazional.

Cred că principala însuşire a televiziunii (aceea care a impus-o aşa de repede ca mijloc de informaţie universal) este capacitatea de a prinde „pe viu" lucrurile, de a ne furniza la domiciliu tot ceea ce vrem să vedem.

Timpul nostru este scurt şi multe din evenimentele contemporane nu se repetă. Televizorul ne îngăduie să luăm parte la olimpiade şi la festivaluri artistice care se desfăşoară cam în acelaşi timp în două colţuri opuse de lume, să fim, necontenit, prezenţi oriunde este ceva interesant, un mare eveniment politic sau artistic, sau chiar un mărunt eveniment din viaţa unui oarecare de pe partea cealaltă a planetei. Vrei să asculţi un concert extraordinar dirijat de Karajan la Londra, vrei să vezi finala Cupei campionilor europeni de fotbal care se joacă la Milano ? Nimic mai lesne : răsuceşti butonul aparatului. Rezultatul este oarecum paradoxal : televizorul ne ţine la curent cu ce se petrece în lume, este, aşadar, un mijloc de a ne informa asupra realităţii ; şi, în acelaşi timp, el ne satisface imaginaţia, este un ochean magic care ne permite să fim în orice loc vrem, să abolim graniţele timpului şi ale spaţiului. Pentru omul modern, această dublă funcţiune a televizorului — informatoare şi magică — este ideală ; mijlocul de informare cu cea mai puternică priză la real este, în fond, o cutie fermecată cu poveşti.

Actuala structură a emisiunilor de televiziune de la noi este insuficientă din amîndouă aceste puncte de vedere : emisiunile nu au nici destulă *autenticitate* ca să ne împlinească nevoia de real, nici destulă *imaginaţie* ca să ne împlinească nevoia de vis.

Cîteva observaţii.

1) Din diferite motive (unele, explicabile), s-a luat măsura *filmării* celor mai multe emisiuni. Nu mai spun că sincronizarea imaginii cu cuvîntul este neizbutită : dar principiul însuşi al filmării distruge senzaţia de autenticitate. Totul pare „aranjat" ; viaţa devine spectacol prost ; discuţiile literare n-au spontaneitate ; reportajele nu mai sînt reportaje. Şi, în plus, televiziunea îşi creează posibilitatea de a reţine ce-i place, eliminînd o parte, construind să zicem, filmul unei discuţii, uneori, împotriva discuţiei reale. Un film poate fi mai concis, mai complet, mai instructiv ; dar nimic nu poate înlocui *adevărul* participării nemijlocite. Filmul unui meci de fotbal interesează pe specialişti, spectacolul meciului ne interesează, prin neprevăzut pe toţi. Autenticitatea e condiţia imaginaţiei.

2) Mai este şi părerea greşită că, fiind o instituţie de profil naţional, televiziunea trebuie să recurgă la colaborarea tuturor specialiştilor din diverse domenii, *fără să impună o unitate a punctului de vedere.* Nu pledez pentru îngustarea punctului de vedere : ci pentru precizia lui. Să dau exemplu emisiunilor culturale. Sub acest raport, televiziunea are statutul unei mari reviste. O mare revistă, ca să fie bună, se cuvine să nu fie eclectică (decît prin varietatea temelor, a domeniilor), ci să afirme un punct de vedere propriu. Eu nu citesc un articol despre o carte ca să aflu numaidecît ce se întîmplă cu cartea respectivă : mă interesează, în egală măsură, *opinia despre carte a unui anumit om.* Televiziunea nu are cronică literară ; apelează la cine se nimereşte şi cronicile ocazionale (teatrale, literare etc...) sînt fără personalitate ; nu există o echipă de critici care să fie purtătorii de cuvînt ai televiziunii, pe care să-i aşteptăm la ore fixe, să-i comentăm, apoi, cu bucurie sau cu enervare, care nu numai să ne îndrume (!), dar să ne stimuleze să gîndim. Televiziunea duce lipsă de personalităţi.

3) Televiziunea duce lipsă de vedete. Stelele televiziunii sînt *fără nume.*

4) În sfîrşit, televiziunea vrea să împace toate gusturile. Nu se poate ! Mai ales cînd nu există un gust propriu. Ah, ce filme vedem săptămînal pe micul ecran !

Nicolae MANOLESCU

Confruntare cu literatura

Nu ştiu dacă televiziunea este, sau dacă va fi o artă, ştiu însă că pentru din ce în ce mai mulţi devine o necesitate. Nu mă refer aici la cei care, neavînd alte preocupări, încearcă ore la rînd, zi de zi, în faţa televizorului ; nici la cei care ţin televizorul în casă doar pentru filmele de aventuri, recitalurile de muzică uşoară etc. Mă interesează în primul rînd — şi cred că prin aceasta televiziunea devine o necesitate — partea informaţională, documentaristică şi instructiv-educativă a programelor .Cu adevărat, dacă programele sînt bine alcătuite, o lume întreagă îţi intră în casă. De la o zi la alta, ne dăm seama mai exact, în ce lume trăim. Sîntem martorii emoţionaţi ai ultimelor cuceriri tehnico-ştiinţifice. Începem să ne familiarizăm cu oameni şi locuri despre care auzisem ceva, sau nu auzisem nimic. Informînd la timp, televiziunea poate să contribuie la întărirea solidarităţii umane, să entuziasmeze sute de milioane de oameni în aceeaşi clipă, sau să-i îngrijoreze.

Uneori, cu o uşoară invidie, recunoaştem că tinerii de azi sînt mult mai instruiţi, sau cel puţin mai informaţi, decît eram noi, la vîrsta lor — şi dacă aşa se prezintă situaţia, atunci trebuie să recunoaştem şi rolul important al televiziunii în instruirea lor. Evident, această afirmaţie nu se vrea un elogiu la adresa tuturor emisiunilor de ştiinţă, sau literar-culturale. Ba aş spune (referindu-mă la televiziunea noastră) că unele emisiuni de ştiinţă îşi propun dezbateri prea ample, într-un timp prea limitat, din care pricină se-nţelege prea puţin. Salonul literar anunţă şi el, nu o dată, discuţii palpitante, iar în realitate, cei prezenţi, mulţi la număr, abia dacă apucă să strecoare cîte-un cuvînt. Deocamdată, fiindcă veni vorba de Salonul literar, cred că aportul scriitorilor la realizarea efectivă a programelor de televiziune este destul de neînsemnat. Dar, revenind la instruire : poate că deschiderea unui nou canal, dedicat, în principal, tineretului studios, ar fi un argument în plus că televiziunea devine o necesitate. Cunoştinţele cîştigate la şcoală ar putea fi întregite.

În condiţiile cunoscute, literatura este prezentă pe micul ecran, deci — serveşte televiziunii ; dar, dacă o influenţează sau nu, şi în ce măsură, este greu de spus ; şi mai greu este de răspuns la întrebarea — dacă televiziunea influenţează literatura, în special proza, şi în ce fel ? S-a vorbit de o influenţă a filmului asupra prozei — cred, destul de neînsemnată, ţinînd mai mult de formă. (Se spune : roman cinematografic, nuvelă cinematografică pentru a preciza un ritm alert, o înşiruire de capitole cam descărnate, gen secvenţele de scenariu). După părerea mea, în cazul televiziunii ar putea fi vorba de o influenţă mai profundă, privind chiar conţinutul prozei, diversitatea tematică. Această influenţă ar fi determinată tocmai de partea informaţională, documentaristică a programelor de televiziune. Cu alte cuvinte, mă-ntreb dacă nu cumva televiziunea a fost cea care-a sugerat atîtor prozatori, din alte părţi, necesitatea, cel puţin pentru o perioadă ,a unei bogate literaturi cu un caracter sociologic, a literaturii-document ? Dar, lăsînd la o parte presupunerile, rămîne un fapt de necontestat : dacă în casa scriitorului pătrunde o lume cu întîmplări şi tipologii diverse — scriitorul o observă, o studiază şi-n cele din urmă cade în păcatul de a-şi spune părerea despre ea.

Nicolae ŢIC

- **Programul T. V. trebuie să determine gustul public şi să fie determinat de el.**
- **Irezistibila pornire de a răsuci butonul are ceva din adoraţia mută a focului.**
- **Mai multă personalitate, mai multă imaginaţie, cale liberă autenticităţii.**
- **Stelele televiziunii sînt fără nume.**

„Zeul casei"

În structura familiei a intrat un element nou, o **necunoscută**, cu o putere mare de atracţie şi de influenţă : emisiunea de televiziune. O casă în care-şi face apariţia aparatul de transmis vederi de la distanţă, se transformă, psihologic vorbind — lucru verificat — în ea instalîndu-se o prezenţă activă. Spectacolele de televiziune exercită, într-o versiune modernă, funcţia străveche şi atît de necesară firii umane a POVESTITORULUI, pelerinul mult umblat şi atotştiutor care, soară de seară, reaşezat la locul său de onoare, în pacea familiei, oficiază, continuind seria captivantă a întîmplărilor trăite şi auzite. Cred că nu exagerez prea mult (gîndindu-mă tot la o veche deprindere a naturii omeneşti) dacă afirm că irezistibila pornire de a răsuci butonul televizorului, seară de seară, şi de a face să se lumineze suprafaţa magică a micului ecran, are ceva din adoraţia mută a focului : cum şedeau altădată părinţii noştri în aceeaşi tihnită atmosferă familială, privind tăcuţi în jarul sobei cu surpările lui somnoroase încercînd atîtea imagini...

Sociologii vorbesc despre un „loc sacru" al familiei, de la primitivi pînă la moderni. Valoarea acestui loc de cult se schimbă din epocă în epocă, rolul său însă, ori necesitatea care îl creează, rămînind aceeaşi : tendinţa, iarăşi atît de veche şi de firească, de a da unui ungher privilegiat al casei cea mai bună interpretare a noastră, cea mai nobilă idee despre om şi despre sufletul omenesc.

Mă gîndesc la marea importanţă a familiei, într-un stat, şi la comunitatea tuturor familiilor formînd naţiune. Dînd lucrurilor această majoră înţelegere, televiziunea — mijlocul de propagandă cel mai eficace, cel mai direct şi mai puternic din zilele noastre — capătă o răspundere, un rol decisiv în dezvoltarea ţării, în procesul de cultivare şi educare a cetăţenilor. Trei sînt, după părerea mea, temele de bază ale acestei instituţii, şi de felul cum sînt ele dozate, depinde buna întocmire, soliditatea şi eficienţa programelor : EDUCAŢIA, INFORMAŢIA şi DIVERTISMENTUL. Întîmplarea face ca să fi lucrat cîtva timp la Televiziune, astfel încît pot să spun cîtă muncă se cheltuieşte acolo, ce eforturi se fac, cît de greu se întocmeşte un program care să ţină seama de o justă partajare a celor trei factori citaţi. Păstrez — mărturisesc în treacăt — în ce priveşte munca de la Televiziune — o amintire frumoasă atmosferei de intensă activitate din cabinele de montaj — fascinanta punere cap la cap a peliculei, — în felul în care romancierul îşi montează frazele — am mult respect pentru fetele acelea atît de sîrguincioase, de modeste şi devotate de la secţia montaj, lucrînd ziua şi noaptea, imuabile, eterne şi neschimbate, în mijlocul atîtor transformări...

Revenind la program : voi spune un lucru care îi va şoca poate pe mulţi. Cred că facem prea mare caz de festivalurile noastre de muzică uşoară, oricare ar fi avantajele materiale sau interesele propagandistice. Muzica uşoară, trebuie s-o spunem, nu este lucrul cel mai strălucit pe care îl producem în societatea noastră. Eforturile cheltuite în această direcţie, le-aş îndrepta mai curînd spre sectorul filmelor documentare româneşti, care să exprime pe scurt (făcînd de astă dată o propagandă superioară) realitatea noastră, strădaniile noastre de construire a unei societăţi noi, filme convingătoare, serioase, depăşind cadrul atît de bătut al folclorului. În Anglia, fiind invitat de un studiou de televiziune şi dîndu-mi-se posibilitatea de a vizita o mină din Ţara Galilor, cineva mi-a sugerat ideea de a face un schimb de documentare **pe gratis :** noi să dăm un documentar despre munca minerilor români, englezii despre una din minele lor, filme pledînd pentru cauza solidarităţii internaţionale pe care o creează cele mai grele meserii din omenire. Sau : România văzută de un englez şi Anglia văzută de un român. Dau aceste două exemple, spre a întări ce spuneam mai sus în legătură cu propaganda superioară bazată pe popularizarea realităţilor esenţiale şi specifice societăţii noastre. Spre regretul meu aceste idei nu au putut fi practic materializate. Există încă o anumită inerţie ce trebuie învinsă şi un diletantism tolerat. Nici regizori T.V. de mare valoare nu sînt, în sens artistic, cîţiva inotau dezorientaţi în mediocritatea „programului rutinier".

Insist — referindu-mă doar la o cîtime din problematica foarte întinsă a Televiziunii noastre de astăzi — asupra factorului prim, numit EDUCAŢIE în raport cu FAMILIA, sursa energiei spirituale a patriei — cu atîta grijă ocrotită de statul nostru, şi asupra unei modalităţi de a ne cunoaşte mai bine pe noi înşine, cei adevăraţi, în mod real, cu pasiune, cu vivacitate şi în spirit critic, fără a plictisi oamenii, şi să trimitem lumii acele documente **surprinzătoare** ale vieţii noastre, sprijinind şi pe calea artistică prestigiul politic extern al României Socialiste.

Constantin ŢOIU

Despre singurătate...

Cele mai mari greşeli din viaţă le-am înfăptuit cred, în clipa în care nu mi-am acceptat singurătatea... Deşi detest ajutorul culturii în înţelegerea unor probleme de viaţă, îmi amintesc că Pascal a exprimat acest lucru cu şi mai multă claritate, şi în mod sigur, cu mai multă durere. Înţeleg prin singurătate puterea de a-ţi suporta vidul, de-al străbate în linişte, de a nu-ţi umple existenţa cu orgolii, lecturi, mărturisiri, sexualitate fără iubire, muzică preclasică, de a fi cu adevărat singur, fără nici o speranţă. Bineînţeles nu confund singurătatea cu izolarea. La oameni, izolarea vine dintr-o psihologie de om frustat care se închide în el, în speranţa că astfel va căpăta putere. Oamenii care trăiesc izolaţi, rupţi de ceilalţi oameni, ascund în ei ambiţiile cele mai cumplite.

Singurătatea e de fapt un sentiment pe care nu-l cunoaştem, fiindcă în realitate n-o acceptăm... Singurătatea ne înfricoşează şi atunci începem să luptăm împotriva ei, luptăm împotriva unei realităţi care ne este profund străină Noi nu cunoaştem singurătatea ce luptă împotriva singurătăţii, şi confundăm această luptă cu sentimentul de singurătate. Singurătatea s-ar putea să ne fie prieten, dar, prin îndîrjirea cu care evităm s-o vedem la faţă, o transformăm într-un adversar. Singurătatea, ca şi moartea, sînt realităţi de care ne temem, fără să le cunoaştem.

Spuneam că am făcut cele mai grave greşeli în clipa în care am refuzat să-mi accept singurătatea. Atunci înjghebam în grabă, o viaţă artificială, numai să nu rămîn

Jurnalul unui martor ocular

singur cu mine nu fiindcă m-aş fi temut de-o cumplită confruntare, nici măcar acest sentiment nu-l realizam, îmi dădeam seama că n-am ce să-mi spun, că eu, pentru mine, nu reprezint nici un interes. Teama de singurătate naşte relaţii false între oameni. Nu se mai întîlnesc doi oameni, ci două frici, două spaime, două drame, dacă mă pot exprima aşa. Îmi era aproape egal cum îmi umpleam timpul în asemenea împrejurări. „Dacă nu găsesc un film bun, fac o declaraţie de dragoste"... Fraza nu vrea să fie Doamne fereşte cinică — ea vrea să exprime cumplitul impas pe care-l aduce inevitabilul, fuga de singurătate.

Mulţi oameni spun, chiar c-un fel de mîndrie, că sînt singur... Evident, mint. Ei sînt poate singuri în sens fizic, asta se poate, în realitate ei au grijă să fugă din faţa singurătăţii, îngropîndu-se în lecturi, ambiţii, sudiţii muzicale, şi tot felul de stratageme.

Eu nu cunosc singurătatea, cunosc doar incapacitatea mea de a o admite, şi împasurile în care mă aruncă această frică... Noi totdeauna pretindem ceva de la oameni, noi totdeauna aşteptăm o recompensă, noi sperăm într-o întîmplare miraculoasă, de aceea ieşim în lume cu sentimentul că aceste speranţe se vor realiza... Mulţi însă confundă singurătatea cu izolarea şi cred că dacă se retrag într-un loc ascuns de lume, s-au apropiat de adevăr... Am ascultat multe asemenea proiecte de regenerare spirituală care aveau la bază izolarea. De fapt aceşti oameni nu-şi acceptau singurătatea, ei se duceau în locurile acelea retrase cu toată vanitatea şi frustrarea lor... Oamenii care se izolează au uneori şi un spirit de revanşă... Ei sînt convinşi că se vor reîntoarce printre noi cu puteri crescute şi se vor stăpîni prin superioritatea lor. Departe de a fi prielnică meditaţiei, eu cred că izolarea este o expresie a urii. Chiar acei „sfinţi părinţi" care se retrăgeau şi trăiau în peşteri, fără să mai aibă nici un contact un oamenii, nu erau de fapt singuri, ei se hrăneau şi cu buruieni dar şi cu iluzia superiorităţii lor spirituale...

Eu cred că nu poţi iubi decît în clipa în care accepţi singurătatea... Această observaţie e mai curînd o presimţire, fiindcă nu cunosc, în profunzime, nici iubirea, nici singurătatea... Dar în puţinele clipe în care mi-am acceptat singurătatea, am trăit un sentiment de libertate totală, am iubit fără să mai am obsesii, gelozii sau orgolii, nu-mi mai luam nici o măsură de siguranţă. Şi atunci am înţeles că izolarea şi singurătatea n-au nimic comun. Dar acest teritoriu imens m-a înfricoşat, şi, atunci, m-am grăbit să mă întorc pocăit în ograda mea măruntă, pavată cu certitudini şi principii arhi-cunoscute...

Pe semne, nu admit singurătatea, fiindcă, n-am puterea să mă privesc drept în faţă. Sau, şi mai grav, nici nu-mi pun problema să mă privesc drept în faţă. Dar simt că viaţa începe odată cu admiterea singurătăţii...

Teodor MAZILU

VAN GOGH : Terasă de cafenea la Arles.

infinitivele domnului anton

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

Ai fost încă o dată ridicol, încercînd în acea lungă pledoarie, să mă convingi că nimeni nu vrea să moară, că oricît de distrus și disperat ar fi cineva, el n-are cel mai slab argument care să susțină opțiunea funebră. Cine vrea să moară, într-adevăr? Cui, dintre cei care reușesc să rămînă în toate mințile, după ce au trecut prin vîrtelnița dragostei, a ambițiilor de toate culorile, a disputei pentru pîine și automobil, îi poate naște mintea o asemenea ideie nesăbuită, primitivă (contrar opiniei unora care văd în ea o treaptă de rafinament), atroce și inutilă? Un om întreg nu poate nici măcar gîndi să-și dorească vreodată moartea. Eram de acord cu tine înainte de a-ți începe demonstrația, puteai foarte bine să observi aceasta de la primul schimb de cuvinte, astfel că iritarea ta, foiala pe care ai ținut să mi-o desfășori prin cameră, apoi graba cu care te-ai urcat pe scaun, în picioare, pregătindu-ți cravata și manșetele, abținîndu-te de a da drumul discursului, toată acea fremătare semănînd cu un spectacol de mim, își au originea în altceva decît în cuvintele mele. M-ai luat drept un pretext, poți să o mărturisești acum, aveai cuvintele în cap de mai bine de zece ani (mă pricep bine la chestii d-astea!), dar nu înțeleg de ce ai mai ținut să mă înfunzi în fotoliu, imobilizat de gestul ferm și de privirea tiranică, să te ascult nu mai puțin decît trei ore, timp în care am avut intenția de mai multe ori să sar, să ies din încăpere, să mă înfund în closet sau în bucătărie, pentru că mă mușcau deopotrivă toate nevoile, sau să alerg afară în stradă, să răpesc unuia dintre copii cercul sau tricicleta, spre a fugi pe trotuar, în parc, și apoi mai departe, în cartierul vecin, să ies spre înserat din oraș, ca să nu mă mai afli nici cu detectivii. Să-ți scriu din Piemont.

Știam că ești imbecil, în privința asta mă lămurisem de mulți ani, am avut însă față de tine aceeași bunăvoință pe care o manifestă, din omenie, din mărinimie, din miloasă îngăduință și alții, care te solicită să le faci servicii, care te pun să vorbești duminica la radio, între programul pentru preșcolari și reclama cu dovleceii umpluți; știam că ai unele intenții onorabile, din moment ce organizașezi atît de frumos, de lăudabil, tombola seratei serviciului financiar, cînd n-ai îngăduit contabilului șef să falsifice biletele, atribuind pe drept, după legile hazardului, păpușa de gips colorată șic, șoferului de pe camion, căreia i se și cuvenea, evitînd scandalul și reproșurile și, mai ales, observațiile amare ale unora dintre salariații de bază care ar fi spus, sînt sigur, iată, obiectele cele mai de preț le cîștigă tot cei de la administrație, ei iau totul iar noi muncim de ne ies ochii din cap, bravo!: cu toate acestea, rămîneai tot un imbecil, motiv însă destul de fragil pentru a nu-ți îngădui să mă întrebi ce părere am despre disperata care și-a pus capăt zilelor, în rubrica ziarului de seară din care mi-ai citit. Orice om care se respectă, eu sînt unul care se respectă mai mult decît alții, nu evită să-și spună părerea. Mi-am spus-o. Mi-a fost fatală. Te-ai urcat în picioare pe scaun, ai început să vorbești și... Unde dracu ai învățat, lighioană solzoasă, să urmărești cu atita luciditate, cu atîta logică fermă, un subiect și încă ce subiect? Ce miraculoase, terifiante virtuți ascunde imbecilitatea patentată, de poate exprima, în perioade atît de largi, atît de plastice, dar deopotrivă de goale și inutile, o cantitate de banalități cu care s-ar putea pava un bulevard? Ascultîndu-te, am simțit cum se mărunțește în cuvinte o forță de dinozaur, o stîncă de sute de tone din care s-a extirpat tot ceea ce era vital și mobil, amenințînd însă prin curgerea prundișului fără opreliște, întreg spațiul peste care se prăvale.

Ai fost ridicol... Doamne, cît sînt de delicat! După toate ineptiile tale, mai încerc, bietul de mine, să te scuz printr-un cuvînt agreabil. Ridicol putea să fie șoferul, zîmbind aparatului de fotografiat, cu păpușa pictată în brațe, înconjurat de fericirea mălăiață a familiei, cîștigătoarea de fapt a gipsului. Tu ridicol? Păpușa persoanei tale avea ceva superb, cum sta așezată pe soclul scaunului, deasupra mea, scoțînd pe gură cuvinte înțelepte, gesticulînd larg, învinuind gîndul că cineva ar putea să-și dorească moartea. La drept vorbind, nici nu era nevoie să mai pronunți vreun cuvînt, ca ideia ta să fie universal înțeleasă, era suficient că te înălțaseși pe scaun, cu biletul cîștigător în mînă, oricine și-ar fi dat seama instantaneu că ești omul care interzice sinuciderea, pedepsește pe sinucigași, eradichează gîndurile nocive și propovăduiește triumful deplin al vieții, pe verticală, în profunzime, ca un șuvoi salvator, cu detergenți.

Și totuși, mintea mea de intelectual pintenog nu poate să nu recunoască un motiv, un singur motiv, pentru care discursul nu l-ai adresat contabilului șef sau șoferului, ci mie. Ai cunoscut de bună seamă ceva din preocupările mele, ideia pe care am comunicat-o garderobierei la serată, conform căreia, ca să te limpezești, să-ți redobîndești apetitul pentru viață, pentru frumusețile ei, este nevoie să cobori din timp în timp scara construcțiilor, spiralele ametitoare ale zborurilor, prefăcîndu-te foarte serios ucigașul oricărei elevații. Dar asta e altă treabă, ideia are legătură cu ceea ce tu ai înțeles din ea, cum are legătură serviciul financiar cu traversarea Atlanticului pe o plută de papirus. Nu pentru a-mi lua revanșa la grandioasa plictiseală pe care mi-ai oferit-o insist: procesul cunoașterii ne este foarte adesea îmbîcsit, derutat sau alterat de prea marea încredere pe care o avem în percepțiile noastre, de convingerea că, bine școliți și îndelung exersați la trapezul vieții, pașii noștri în necunoscut sînt dinainte siguri și concludenți. Începem chiar să credem că înaintăm pe teren ferm, pentru că posedăm în buzunar o adeverință de bună salarizare sau, mai știu eu, un doctorat în istoria veche. Așa se explică de ce proliferează certificatele adevărurilor de tot soiul. Lumea nu mai poate face nici o mișcare firească din cauza prea multelor, prea zdrobitoarelor adevăruri. Uneori, pînă și ca să sughiți, ca să evacuezi pintecele prea balonat, ai nevoie de recomandări. Adevărurile absolute nu-ți îngăduie să te ușurezi.

Ce soluție împărtășam garderobierei, atunci cînd ai tras cu urechea și s-a zbîrlit în tine filozofia? Foarte simplă: e nevoie ca, periodic, să faci drumul înapoi, să răstălmăcești ca Ieronimus Bosch, Dante sau Goya evidențele, să întorci paginile evoluției tale pînă la reptilă, să încarci cu electricitate negativă tot ceea ce ți s-a părut energie și aparență închegată. Pentru că te văd nedumerit: periodic, este nevoie să distrugi totul, sistematic, răbdător, întorcînd palma adevărurilor de-a gata, trecîndu-le prin febră, prin scîrbă, prin greață, prin mizga cea mai spurcată. Garderobiera a înțeles bine, de altfel, în cele din urmă, a refuzat superior chiar și bacșișul. Singur tu n-ai înțeles. De aceea, bacșișul cuvenit ei îți aparține. Îl păstrez în palmă, îl încălzesc puțin și, la prima neatenție a celor din jur, ți-l voi strecura în buzunar. Să-l cheltuiești cu plăcere!

Nu despre sinucidere, nu despre moarte, nu despre sila față de oameni era vorba, ci numai despre o metodă de cercetare. Îndoiala carteziană nu mai satisface, singură, pervertită de atîtea precauții. Este nevoie de deteriorarea voită, de compromiterea și întinarea metodică a obiectelor realității, pentru ca, încheind desfacerea universului în factorii lui primi, meschini și găuriți, în spermatozoizi bețivi, să revii cu altă poftă și cu altă înțelegere asupra netezimii realităților. Încearcă și tu: vei ține prelegeri mai puțin confuze, viața ți se va înfățișa mai proaspătă, mai frumoasă, mai apetisantă după o asemenea excursie:

A nu obosi căutînd, în fiecare obiect al lumii acesteia, poarta care să conducă la miez. A-ți minți astfel aspirația absurdă, chinuitoare către un *dincolo*. A te mulțumi în cele din urmă cu învăluirea suprafețelor, deci a renunța la burghiul inteligenței în favoarea mîngîierii ușoare a formelor. A vedea în acel brad nici mai mult nici mai puțin decît un brad, în acea stîncă o stîncă, în acest tors de femeie, un tors de femeie. A spune că vezi, ca să eviți a spune că acolo unde arăți un brad, o stîncă, o femeie nu se află în

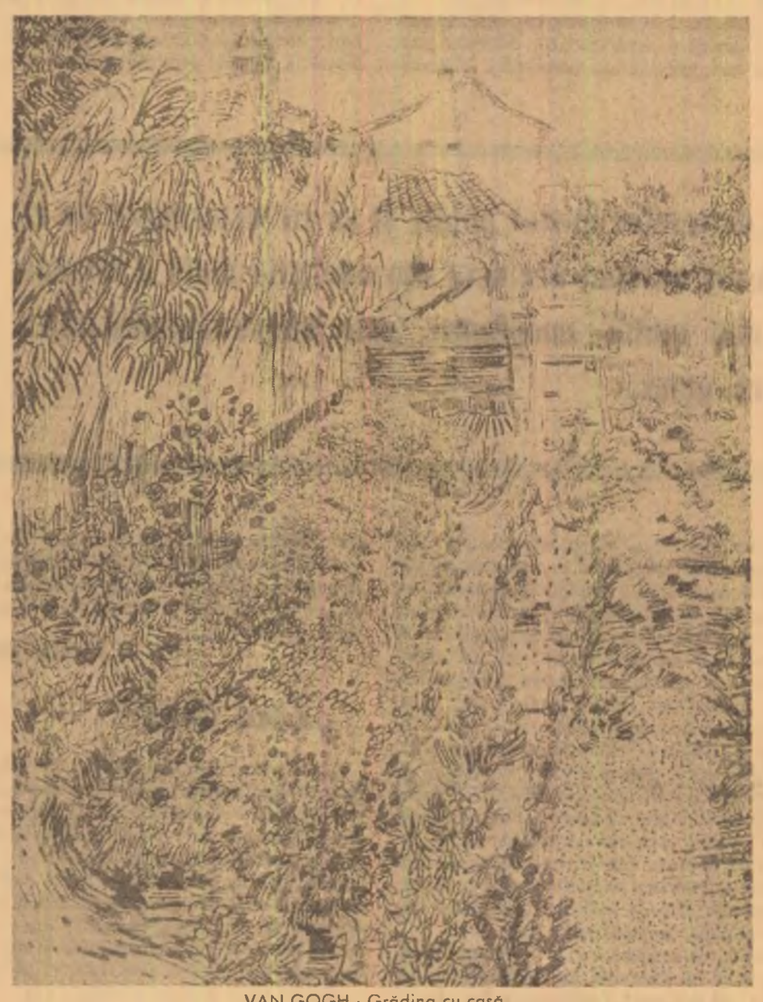

VAN GOGH: Grădina cu casă.

realitate nimic. A renunța deliberat, senin, la metafizică, inaugurînd o metafizică.

A suporta cu nepăsare evidența peisajului. A te minți că în spatele acelor case cu acoperiș roșu se află alte case, la fel de cochete, că în spatele acelor brazi se ascund alți brazi, întreaga pădure, că în spatele lunii pline se află o altă lună plină, că în spatele acelei vedenii de o clipă, beteală extravagantă a privirii, se despletesc fantastic alte vedenii. A te mulțumi cu cîteva măsurători, cu cîteva aprecieri banale, cu cîteva estimații aproximative. A mișca violent mîna spre a alunga o muscă așezată pe hîrtia de scris și a aștepta apoi, cu suflarea tăiată, prăbușirea tuturor bolților, a celor din spatele lor, a celor de mai departe și de mai de dedesubt, cu ecouri repetate, pînă la sleirea auzului.

A te convinge metodic de inutilitatea senzațiilor. A plimba degetele pe luciul unei cămi de lut, pentru a spune apoi că luciul lutului nu te-a ars și nu te-a crispat, a ținti în ochi constelațiile fluturoase ale Orionului și Andromedei, spre a susține împotriva adevărului, că palpitul lor nu te-a însîngerat, nu te-a fulgerat, nu te-a îngropat pînă la înălțimea umerilor. A te avînta în lupta cu oamenii spre a te lămuri că tot ce ai vorbit cu ei, tot ce ai disprețuit, tot ce ai cucerit erau lucruri fără nici o trebuință, că avîntul, și entuziasmul, și perseverența, și îndărătnicia, și jurămintele nu au fost niciodată, nicicînd adevărate, de vreme ce inițial te imunizașeși cu bulionul zădărniciei, te anesteziașeși cu boziile efortului gratuit. A face, după ce toate socotelile cu lumea au fost încheiate, un gest milităros: smulgînd din cui pușca, să ieși din pridvor și astfel înarmat, să aștepți sub cerul înstelat iubita de altădată, pentru a te răfui sîngeros cu amintirile.

A înnoda o viață întreagă situație cu situație, obiect cu obiect, frumusețe cu frumusețe, sclipet cu sclipet, tăcere cu tăcere, a încorda de la o ființă la alta cercuri aureolate și arcuri în spirală, a privi lucrurile ca și cum le-ai avea în față, astfel ca firul privirii tale să treacă prin ele spre a le însălba. A face o colecție imensă de inutilități, a le strînge avar în juru-ți, a le lăsa să putrezească, pentru ca respirația lor leșioasă să te împresoare și să te asalteze prin toți porii, să te alieneze, printr-un metabolism al răului. A aștepta astfel, cu solemnitate, să treci în neființă, cu mult înainte de a fi murit. A plînge puțin, decent și sughițat, înainte de a avea sentimentul lui *prea tîrziu*.

A renunța la comparații și sinteze, pentru că nici un obiect nu este egal cu altul, pentru că materia fiecăruia este total diferită, pentru că nici o stea nu este la fel nici măcar cu imaginea ei din lacul în care se scufundă. A renunța simplu la legi, — la legile fizice și la cele istorice — pentru că fiecare copac, auzi-l, strigă de la începutul lumii unicitatea sa excepțională. A face cunoștință cu fagurele lumii, coborînd în fiecare dintre nacelele sale îngemănate. A trăi cîteva sute de ani pentru a termina bine, gospodărește, toată această treabă răbdătoare.

A te mîndri nemaipomenit cu epilepsia care îți produce succese publice, cu crima pe care a săvîrșit-o cu complicitatea poliției fratele mai mare, în timpul evacuării orașului, a te mîndri cu delațiunea, cu minciuna, cu jaful urmat de foc, prin care te-ai făcut cunoscut printre cunoscuți, a te mîndri cu piciorul beteag al tatălui, expus în fața Universității, unde bătrînul cerșește de obicei, a te mîndri cu fotografii pornografice în anticamera unui crematoriu, cu surzenia utilizată oportun ori de cîte ori ți s-a adresat un prieten spre a-ți cere un ajutor sau un sfat. A te mîndri cu o nevastă bețivă și nespălată, cu un costum de haine cumpărat de dintr-o planetă în alta, a disprețui piureul de cartofi, ștergerea nasului, mișcarea peristaltică. A disprețui obiectele, batjocorindu-le pe rînd, după catalog, fluierîndu-le, sisiindu-le, înghinîndu-le, clipocindu-le, behăindu-le, pîrțîindu-le, scîrnăvindu-le, rașchetîndu-le, bibilîndu-le, tipotîndu-le, percutîndu-le, zdruncinîndu-le, fleșcăindu-le, căcăindu-le, bigudindu-le, hîțînîndu-le, ghemuindu-le, gîgîindu-le, smîrcîindu-le, spiguindu-le, belindu-le, perdăfindu-le, jumulindu-le de pene, răsucindu-le gîtul, vîrîndu-le degetul, digerîndu-le. A le disprețui, strigîndu-le în față: tufă, boarfă, fiță, saciz, meșină, parbriz, vizavi, vipușcă, tărîță, guguștiuc, sfîrc, puzderie, căpușă, rufă, fîr, duplicat, mox, babilon. Apoi, cum îndeamnă Thomas Mann, a le perdăfi, a le călca, a le împături, a le înșifona în șifonier.

A face din dispreț o metodă. A te plictisi în cele din urmă de metodă și a o disprețui pe ea însăși, strigînd-o urît, numind-o, de pildă, cotîrlă, maslu, breloc sau cherhana.

A grohăi.

A mînca, fără poftă, dar cu lăcomie, pe ghiftuite, miez de pîine, cald și acru, orez fiert în seu grețos, mălai nefiert, înverzit în mucegaiuri, lapte stătut, magiun subțiat în zer de brînză, friptură de ornitorinc, melasă de talaș, ciorbă de mațe, prăjituri cu unt rînced și lînă udă, înghețată din sînge de porc, tort din cremă de pește sărat și asfalt, un măr din lemn lăcuit, sirop de tuș brînzit. A nu lua seama la tacîmuri, alcătuite din cuie de răstignit, foarte grațios sudate.

A zgîria chipuri prietenești, brînză de Olanda, fresce renascentiste, oglinzi, automobile, fotografii de familie, obrazul unei femei plînse, geamantanul unui diplomat, o foaie de gutapercă, abajururi, pălării de fetru, piane lucioase de concert, fructe, stele, bijuterii, cartofi, insecte, busole. A zgîria cu frenezie, apăsat. A-ți zgîria numele pretutindeni, în țara lungă a orbilor.

A combina alb cu verde, galben cu roșu, biciclete cu papirusuri, cromozomi cu diftongi, animale sălbatice cu concerte de cameră, conjuncții cu combinate de cauciuc, mîngîieri amoroase cu gloanțe de mitralieră, elicoptere cu afecțiuni pulmonare, gargara cu transatlanticul, plăcuțe de mozaic cu certificate medicale, partide de tenis cu paralizii ireversibile, jurăminte cu malaxoare, cai de curse cu magnetofoane. A combina arcuri de oțel cu pagini de critică literară, unsoare de ață cu călătorii în țări străine, belciuge simple cu vitamine complexe, biblia cu cuiburi de rîndunici, piese de teatru cu pilitură de fier. A combina alb cu negru, și a număra din trei în trei, marțea după masă, pînă la un miliard. A combina o verișoară cu unul dintre soldații lui Henric al III-lea, îndată ce acesta se remarcă printr-un gest soldățesc cu nimic remarcabil.

A cînta. A cînta subțire, simbolic, ca un adolescent. A cînta tremolat, pragmatic, ca un slujitor de bazilici. A cînta cu degetele, cu palmele, cu mirosul, cu privirea zăbovindă, limpezită, tematoare. A cînta de la început, înainte de a ginguri, și pînă la moarte, ba chiar cîteva minute după aceea. A cînta înverșunat, puternic, răspicat, silabisind, gemînd, urlînd, răcnind, astfel ca bradul din fața ferestrei tale, în momentul culminant, să se usuce văzînd cu ochii, iar steaua de deasupra să se spulbere ca o funingine.

A te risipi ca un fum de frunze în toamna sticloasă, bîltind îndelung în preajma grădinii, evaporîndu-te în sfîrșit printre stele. A te risipi cu perseverență, sistematic, prin căderi arcuite, în fiecare obiect, ca zborul unei albine în corola multiplicată la infinit în cîmpie. A te risipi, fără ezitări și fără temere, cu un entuziasm modest, meșteșugăresc, ca un funcționar obligat să completeze o viață întreagă un formular cu două rubrici. A-ți risipi observațiile, tresăririle, gesturile, bătăile de inimă, proiectele, amintirile, plînsul și trecerile printre oameni, cu convingerea că nimănui arderea ta fumegoasă nu-i este de trebuință.

A ucide. La început a ucide năpraznic furnica ce încearcă să ți se strecoare printre degetele picioarelor, schimbîndu-i alunecarea buimacă într-o dîră abia văzută de scuipat, apoi a ucide pasărea care îți umpluse căușul palmei, printr-o tăiere dezordonată care să amestece sîngele cu penajul, apoi a ucide prin înăbușire ferigile, plăpîndele brîndușe ale poienii, pletele răvășite de vînt ale brazilor, umbrele lungi ale toamnei urcînd neauzit prin pădure. A ucide amintirile ce tropăe vindicativ pe drumurile tale, venind din urmă prin hățișuri, printre stînci și lucruri și năpădind, cînd te-au ajuns, să lase cnutul cu care te împroșcaseră, spre a te culca la pămînt; a ucide, îndată după asta, luna și stelele, în propriul lor culcuș, infestînd aerul cu mirosul rece și viscos al sîngelui galben, coclit de prea lunga trecere a timpului, a ucide gîndul bun și gîndul rău, excrescențe pedunculare ale unei minți întotdeauna aptă să producă monștri, a ucide cu fungicidele sistemelor pe care le-ai învățat în școală viscerele luminii, umorile pădurii, transpirația și spermele lucrurilor.

A ucide speranța într-o revenire pe întinsa suprafață a evidențelor, a ucide totul, de la detaliu la marea alcătuire a universului, a ucide pe dumnezeu, pe care l-ai inventat cu un minut mai înainte spre a avea ce ucide definitiv.

A fi înspăimîntat. A simți în lucrurile din jur ostilitatea și dezacordul, a vedea în colina dinnainte-ți un hipopotam cu prelungiri de șarpe care, printr-o contragere, poate ridica laba, care poate repezi laba, care te poate zdrobi scurt, a recunoaște în dragostea celor șapte prieteni care te află într-o duminică stropindu-ți grădina, șapte sau zece sau patruzeci de lupi sîngeroși gata să te sfîșie, savurîndu-ți cu plescăituri umede măduva și făina oaselor, a căuta cu disperare copacul cel mai înalt, tot alungîndu-le setea lor de sînge, spre a urca pînă în vîrf și a simți întotdeauna, pe la jumătatea lui, după ce ți-ai zdrobit genunchii și ți-ai încleiat de răni palmele, că trunchiul se înfundă în pămînt, pînă ce simți vîrfurile picioarelor atingînd țărîna, a alerga la alt copac, cel mai înalt, și a repeta întocmai încercarea; a ajunge la un țărm, a lua o barcă pregătită pentru a-ți cuprinde boarfele trupului cu disperare cu tot, a înfige vîslele în apă, a trage voinicește, pentru ca în clipa următoare botul lupilor să te adulmece, a observa că apa e un nisip fin, în mijlocul unui deșert cu vulcani spurcați în activitate, că de pe cer se desprind aștri și bufnesc alături în căderi colosale, lupii ferindu-se abil, lupii rîzînd complici; a te salva în cele din urmă o femeie dintre cele pe care le-ai părăsit cu ani în urmă, a te trage între ruinele unui labirint inundat, a-ți arăta cochet florile sifilisului ei și urmele nevindecate ale biciuirilor succesive și a te strînge în brațe, cu sărutări crispate, îndemnîndu-te mieros să salvezi planeta.

A te regăsi, după ce te-ai rătăcit prin infinitul infinitivelor, a netezi perna, a te bucura că tot ce a furat, a disprețuit, a ucis, a destrămat și a construit mintea ta înfierbîntată de curiozitate — se află neatins, la locul său, în șuruburi bine strînse, rezistente: deschizi ochii pe geana cărora mai atîrnă o scamă de păianjen otrăvit și lumina îți picură în cristal curată, scînteietoare: întinzi mîna șovăind și, alături, iubita, în cămașa subțire fremătă ca o algă sfîntă, așezi hîrtia înainte-ți și transcrii caligrafiat excursia printre lucrurile amenințate de gîndul tău, înlăturînd rumegușul, te reașezi cu sete și desperată frenezie în plasa raporturilor, a legilor fizice și istorice, în mijlocul behăitoarelor obiecte pe care le-ai însingerat cu cosorul cercetării tale.

A te regăsi întreg, curat și sfînt, după dezastru, în clipa definitivă și în clipele ce urmează, a cere apă și apa să fie bună, a cere soare și soarele să fie bun, a cere pămînt, și brazi, și stele, și cer proaspăt și ele să-ți stea la îndemînă, și să fie bune.

A iubi apoi, a iubi capricios ca un copil, pentru ca zgîndărînd cu iubirea ta legăturile, procesele chimice, catalogările, să poți utiliza după plac nisipul tuturor înfățișărilor lumii, inventîndu-l particulă cu particulă, și să recompui în pustiul ultim al rătăcirii obiectele toate, toate frumusețile, raporturile clementare, sălile lungi și curate ale labirintului întoarcerii. A inventa spontan, ca și cum ai strănuta: lumina și apa, somnul și foamea, ploaia și trăznetul, piureul de cartofi și ștergerea nasului.

A nu te rușina niciodată că ai știut și te-ai priceput să distrugi și lumea, mai ales că ai făcut asta pe propria-ți răspundere, și a nu te rușina, îndeosebi, că tu ai reconstruit-o, prin propriile tale eforturi, prin propriile tale înzestrări.

Mamei

Oh, gura care iluminează, care ne
naște — venim
de departe, dintr-o memorie a lumii, un luptător
se oprește cu noi, cînd ne stingem, o muzică
rămîne, de
veghe, printre
fumuri, printre ceturile de
Mare Cantabricum: mai rămînem, o vreme,
o noapte, să ne
atingem, să ne lovim în
adîncite retine: marea, albul,
incendiul, să ne îmbrace apoi, tandre, ca o
piele femeia frumoasă — ne-a născut, s-a împuținat
de tristețe — o mînă, o
fibră întinsă, pînă la durere
vorbind — mulți sîntem, în numele nostru
ne soarbem, ca un păianjen
ne tesem într-o
margine-a memoriei, într-o lumină atît de subțire
care aleargă....

★

...nostoi care în elină
înseamnă întoarceri.

(Dintr-un poem pierdut)

acum
te întorci: înainte să te naști ca
bărbat înainte
ai stăpînit o primăvară, cu sunete de
furtună, cu cupe
secate: un anotimp, altul, pentru
drumuri, un mare poem pierdut, un
poem spălat de nisipuri s-a aplecat și
vocile lui străbătute urcară
pînă la tine, într-o
primăvară promisă. e atît de
aproape, încît
te-ar schimba anii, această
primăvară, și izbînzile, și
oboselile
de te-ai întoarce: poate
cu o tainică pasăre, cu glasul

VIOREL DÂRJA

îmbolnăvit de strigăt al
neodihnei stai
la poartă și bați: nici vîrsta
nu ți-o mai știu cînd te apleci, în
fața fîntînii, ai călătorit mult, ai
lăsat-o, cu apele despletite, singura în care
să-ți vorbească imaginară, fecioara: n-o
mai trezi, e
mută, plutește printre
plantele serii; las-o: bate, se strigă
un mare poem de pe ziduri, un
poem pierdut, rudă
cu noaptea, bate, ei
dorm, n-au rămas
decît vorbele. Flacăra
curge, e drumul, stinca
se roade, privirea se
termină, bate, e
greutatea întoarcerii, e
poarta....

In memoriam François Villon

Seara La zidul plingerii tîrfele.
să-i aducem elogiul desfrinatelor, în noi
doar
s-a adăpostit, în noi s-a
oprit, în vremea de viscol, în goana spre
Domnul: mîine
ne vom ridica să-i spălăm picioarele, deasupra
pietrelor, peste aerul
care cîntă stricat printre țițele
noastre: ne-a cutreierat,
aprig, cu nepăsare — curajul
păcatului, ca pe niște hanuri ne-a
locuit, înaintea răscrucilor în lungii ani
de domnie
ai vinului: mîine
îl vor înălța spre milă, ca un lat
al venelor o să coboare
uitarea: e tîrziu (și morții)
se răsucesc, unul spre celălalt, să se
apere, de
ochiul rece și
gol, ziua cînd se închide
(peste biserici) desfrinatelor, e tîrziu, ne
așteaptă
chiliile cărnii, să ne aplece, să
ne întoarcem
fețele, răgaz să nu-i dăm
să îngenunchieze...

Stanțe pentru o călătorie

„You who were with me in the ships at Mylae...."
T.S Elliot

e inutil, îmi spuneai, să te legi
cu o singură și slabă putere-a speranței, ca
de un catarg, într-o primăvară cu naufragii, e
inutil, acum
doar anotimpul e-n agonie, clipa trădează, e inutil
să ne-ntoarcem N-a rămas decît o voce — o
insulă la care să te cobori, cu auzul, să ajungi
la sunetele mării. O privire albă — călătorie
— peste șesuri și ani, și petele de ploaie
ale norilor străini
pe oasele frunții: mai tîrziu, îmi spuneai,
vom ajunge la flacăra care purifică,
așteaptă, dincolo
de locuințele morților, încă puțin, ea arde, așteaptă
încă foarte puțin, anotimpul
e-n agonie clipa își stîrșește extazul, nava
care mă duce
plutește sub pielile ierburilor, sub pietre
Așteaptă,
aici....

DAN NĂSTASE

licitaţia

Sala era plină pînă la refuz, oamenii se îmbulzeau, vociferau iritaţi, al cui va fi regatul, dă-te dom-le la o parte, ce te împingi aşa, profită de înghesuială ca să mă mănînjie.

Doamnele purtau umbreluţe cu dantelă, la ce dracu le trebuiau umbreluţe cu dantelă în vacarmul ăsta înfiorător unde bătrînii smochiniţi, de vîrsta piramidelor sau şi mai şi, îşi vîrau mîinile în corsetul domnişoarelor, surizînd apocaliptic. Şi mai erau şi ziariştii, ah, ziariştii, care se vînzoleau de colo-colo, ba unii chiar înjurau de moaşte bisericeşti şi scuturau cerneala tocurilor rezervoare pe unde se nimerea, domnule, costumul acesta e de comandă, mă costă ...Fii, dom'le, rezonabil că nu ţi-a făcut omu' nimic, iese cu „Pic", etc.

Se făcu în cele din urmă linişte, o linişte Shakespeare-ană, numai privirile scoteau icnete fulgerinde, de tigri, cărora li se decolorează dungile ; în aceeaşi ordine de idei, nu ştiţi, vine şi Colovenius, milionarul ? Atunci ne-am ars... Sssst !! din toate părţile, şi ce dacă vine, banii noştri sînt la fel de buni ca şi ai lui. lua-l-ar... Taci dom'le din gură, ce dracu', licitaţia e televizată, ne facem de ris. Ris, sau Linx ?! îl interpelă unul zîmbind, dar se făcu din nou tăcere, aşa că nu-l mai putu trimite acolo unde ar fi meritat.

Cocoţat pe estradă, crainicul într-un costum, alb cu negru sau poate negru cu alb, începu să morfolească nişte cuvinte care ieşeau rar şi cocîrjate printre dinţii lui scorburoşi :

— Doamnelor şi hm, domnilor.., după cum ştiţi, regatul este scos la licitaţie...

Fu întrerupt de un şuvoi dens de lături verbale, în sală intrase milionarul Colovenius, din toate părţile se auzeau strigăte, ne-am ars, nu v-am spus eu ? ! Lua-l-ar dracu, etc. Mulţimea se potoli, totuşi.

Licitaţia începu de la suma de cîteva miliarde, cineva strigă piţigăiat că e absurd, aşa că se reluă de la cinci milioane. Privirile scînteiau, nimeni nu mai sufla, chiar şi bătrînii smochiniţi paralizară de emoţie, mîinile lor cartilaginoase reveniră la matcă. Suma scăzu repede la cîteva mii, apoi la cîteva sute. Colovenius rînji, apoi făcu un semn discret, remarcat însă de toată sala.

— Trei sute se oferă acuma, morfoli crainicul cu voce răşnită, pierdut în costumul lui de gală alb cu negru, sau poate...

Mulţi dintre cei prezenţi părăsiră sala, trebuie să fii scrîntit să oferi suma asta, da, aşa e, dar trebuie să fi mai scrîntit ca să o ai... Cum dracu au dom'le ăştia atît bănet ?!...

— Trei sute o dată, trei sute de două ori...

— O sută ! şuieră un glas şi toate privirile se aţintiră asupra unui godac grăsun, cu mustăţi pe oală. Murmure de uimire, exclamaţii de surprindere şi alte asemenea, se făcură auzite. Asta e o sumă exorbitantă, domnilor, chiar dacă regatul... O să încapă pe mîna porcului mustăcios, ascultaţi-mă pe mine, scîrţii o voce dintr-un scaun. Cei care avuseseră de gînd să plece, rămaseră, fascinaţi de duelul celor doi rivali. Era acuma clar că licitaţia se ţine numai cu cei doi. Vertiginos, suma ajunse la ordinul zecilor apoi al unităţilor şi amenînţa cu trecerea la fracţiuni ! Ca într-un delir, mulţimea se ridicase în picioare. Ochii scînteiau fumegos, e palpitant dom'le, să fiu al dracului dacă nu e, mai taci din gură, animalule, vreau să aud.

Vocea în falset a godacului oferi două centime, dar imediat, cu chelia numai o apă şi vocea pierdută, fără a mai ţine seama de nimic, Colovenius oferi o centimă ! Mulţimea se dezlănţui frenetică, să vină un medic, e nebun, vă spun eu. Suma asta incredibilă...

De afară, pătrunse cu greu printre lanţurile gardienilor, un om. Întrebă ce se petrece, află despre ce e vorba şi chiar cînd crainicul se pregătea să facă a treia strigare în favoarea lui Colovenius, spuse :

— Nu ofer nimic ! Urcă încet pe podium, nu mai încăpea nici o îndoială, regatul îi revenise şi se făcu din nou linişte.

ION ENACHE

stelele

Intraseră fiecare pe altă uşă, toţi trei deodată, se îndreptară spre aceeaşi masă, traseră cîte un scaun, şezură şi se priviră fix în ochi, se vedeau pentru prima dată, ochii însă, aveau aceleaşi reflexe, el răcni, ştiu mă, ştiu, lăsară privirile-n jos, acum ştiau cu toţii, se prinseră de gît şi bociră o vreme, apoi bătură violent în masă, adu mă, adu să bem, le aduse şi tăcură. Tăceau turnînd pe gît băuturi tari, se priveau rece, răsuflau sacadat. Mormanele de sticle creşteau, tăcerea îngheţase în geamuri, în ochii geamurilor şi în ochii lor, el o izbi cu o sticlă de se făcu ţăndări, ha, ha, ha, ne-au părăsit mă, ha, ha, pe toţi ne-au părăsit, ceilalţi doi săriră în picioare furioşi, el le arătă stelele prin fereastră, adu mă, adu să bem, nenorocitul, însă, gătise de adus, nu mai avea ce, erau convinşi de asta, el se băgă sub masă şi se făcu mîţă, hai mă, hai să ne jucăm, ceilalţi doi erau tigri, îşi arătară colţii, mîrîră, mîţa se urcă pe sobă de frică, încercară s-o prindă, nu ţine mă, nu putem fi tigri, căzură înapoi pe scaune, hai Nae, hai mă, dar mîţa le răspunse că se duce să se facă stea, se băgă în horn, se căţără în sus şi se făcu stea. Ieşiră miraţi afară, văzură steaua îngheţată lîngă alte stele îngheţate, ei n-aveau cum s-ajungă în cer. L-am păcălit mă, se luară de gît în doi, picioarele se-ngropară în zăpada orbitor de sclipitoare, lacul, asta e, lacul, uitaseră că lacul e-nghe-ţat, pe mijlocul drumului fericiţi, haida măă, ducîndu-se spre lac, ca să se facă stele.

TUDOR GEORGE

Înger înfrînt

Acele aripi care cîndva-nnotau prin nouri
Penetul lor mirific cu norii confundîndu-l
Asemeni unor tandre ecouri din ecouri
Developînd ca vorba pe unde trece gîndul

Acele dulci laviuri prelinse-n dulcea briză
A unui cer pe care l-adoră doar Cytera
Pe unde îngeri galeşi pe-un nor ca pe-o banchiză
Şi pinguini simpatici fac semne către Terra

Pe unde-nchipuirea mimînd circumvoluţii
Ce-n creierul lui Odin le devina norvegul
De care, Amintire, nici astăzi teamă nu ţi-i
Căci revăzînd o parte tu retrăieşti întregul

Pe unde se confundă azurul cu aisbergii
Pe unde foca suplă se-nfaldă cu delfinii
Pe unde ochiul nostru divinelor alergii
Se dăruie cu febra astralelor actinii

Pe unde se confundă oceanele-n-de ele
Nadirul şi zenitul se contopesc în nuntă
Pe unde ochii noştri, firesc, sînt niscai stele
Şi semnul plus cu minus asemeni se confundă

Pe unde-nchipuirea şi visul sînt aeve
Şi Vis şi-Nchipuire cu-Aevea sînt asemeni
Acolo unde codrii astrali dezvoltă seve
Şi gemeni sînt cei gemeni cu gemenii lor gemeni

Acolo unde toate în totul lor sînt Una
Şi nu-i nici adjectivul, nici substantivul nu e
Doar atributul care se cheamă Totdeauna
Neţărmuit pe cîtu-i de-abstractă cetăţue

Acolo şi-al meu suflet cu palida-i aripă
Tinjea să se scufunde în apa ceea sfîntă
Dedalica lui ceară simţind că-şi desfiripă
Vorbirea lui terestră simţind că-şi descuvîntă

C-asemeni unei rufe ce-şi pierde-n urmă faţa
Pe-un cer de jeg şi umbre la fel si ea topită
Dansînd funambulesc prin bilciuri ca paiaţa
În sumbra zbînţuială lumească de cumplită

Acolo şi-al meu suflet neştiind de mai discerne
Precum bifronsul Ianus,
mai bine ca Hecate
În despicat trifoliu mimînd cărări eterne
Or pe-nflorita roză a vînturilor — toate

Acolo şi-al meu suflet iradiat din centru
Spre intimul lui Centru, ca propriu-în-de-sine
Pentru-n-de-sine Punctul şi numa-n-sine-pentru
Fiind una — numai Una — iubirile vecine

Acolo unde Vorbă nici Gest nu pot să fie
Şi însuşi verbu-acesta „a fi" nici nu există
Şi unde nu se află nici posesivul „mie"
Nici substantivul „lume" nici adjectivul „tristă"

Acolo, acel Înger —
ce a-l numi nu-i forţă
Nici cuget, fiindcă simţul nu pipăie, nici vede,
Cum s-ar topi în soare o efemeră torţă
De-ar fi Orfeu, acela, puternicul aede —

Acolo,
acel Înger !
Acolo,
acel Înger !
Acolo,
acel Înger
ce suferă şi cîntă
Şi pentru care tragic eu mă numesc şi singer
Topi-se-va-ntr-acolo
ACEST
ca-aripa-nfrîntă

2.IV. 1970

TITUS SUCIU

băiatul cu ciuful auriu

Ceea ce voi mărturisi acum sînt amintirile mele. Poate îmi sînt dragi, poate dureroase, dar le recunosc întotdeauna capacitatea de a mă face să mă pierd puţin, să mă transpun într-o atmosferă ce şi-a imprimat esenţa în sufletul meu pentru toată viaţa.

Decizia a fost, cei mai în vîrstă o spuneau, căci eu nu prea înţelegeam ce se întîmplă, normală. Eu am rămas cu tata, iar sora mea mai mică cu doi ani a rămas cu mama. Cred că sentinţa se voia plină de perspective frumoase de posibilităţi ce mai puteau izvorî din noua situaţie, dar nu făcea altceva, ca mai în toate cazurile, decît să impună o soluţie, dar nicidecum s-o împace ! Întotdeauna am crezut că lumea nu are nevoie de atîtea legi, ci de mai multă înţelegere.

Mai aveam un an şi terminam ciclul doi, urmînd să-mi concentrez cu şi mai multă atenţie forţele pentru ceea ce trebuia să devină în viitor suportul vieţii mele. Învăţam bine, îmi plăcea să învăţ şi mă atrăgea irezistibil orice fel de mecanism mecanic. Şi pentru că ceea ce doream se putea obţine numai după ce absolvi un liceu, mă pregăteam cu o conştiinţă improprie unui copil de vîrsta mea pentru a mă încorpora şi eu regimentului de liceeni.

— Să-ţi iasă liceul din cap băiete ! Se poate trăi şi fără liceu, îmi tună tata fără a se uita măcar la mine.

— N-am bani pentru treburi d-astea, mai adăugă el şi din acel moment ştiam că acest subiect nu va mai fi discutat. Ceva s-a rupt atunci în mine. Poate o ambiţie, poate o dorinţă, poate o dragoste. Îi priveam chipul asupru, neras şi foarte trecut. Ştiam de ce n-are bani şi nu i-o puteam ierta. O uram şi pe ea şi ştiam bine că acum mă ura şi ea, cu toate că la început a încercat să mă facă s-o iubesc. Sau în cel mai rău caz s-o accept. N-o uram pentru că a distrus-o pe mama, sînt sigur că atunci nu puteam judeca atît de nobil, o uram pentru că a îndepărtat-o pe mama. Sau pentru că m-a mutilat pe mine într-un anumit fel. Şi din acest moment în inima mea se cumula ceva...

Tata s-a ţinut de cuvînt. Avea de altfel de partea lui o oarecare raţiune. E adevărat, o raţiune căreia i se puteau adăuga şi aspecte mai puţin nobile, dar avea şi destule laturi practice ce-l interesau în mod vădit ; internatul şi bursa de la „Profesională" însemnau pentru el libertatea şi soluţia pentru problema financiară.

Internatul şi şcoala au fost din acest moment pentru mine închisoare şi tortură. Nu am plîns niciodată în faţa lui şi nici n-o prea puteam face pentru că nu ne vedeam decît foarte rar. Anii aceia au trecut repede sau foarte încet, nu ştiu. Cît timp îi aveam în faţă mi se păreau nesfîrşiţi, după ce treceau, lipsindu-mi amintirile frumoase care să mi-i fixeze, intrau în inexistenţa eternă. Nu aveam decît memoria timpului în care am fost sugaci.

De acei ani se leagă doar o singură amintire, a lui, a băiatului cu ciuful auriu. De nimeni n-am putut să mă ataşez ca de el. Toţi ceilalţi colegi mi se păreau atît de străini, încît distanţa de la mine la ei se număra în multe unităţi de indiferenţă. Aveau acea încredere în ei înşişi ce deranjează, stinghereşte bunul simţ. Pînă şi cînd fumau, evident, în cele mai jalnice condiţii şi pe ascuns, în spălător sau în W.C., afişau un aer de siguranţă şi rafinament ce nu le sublinia altceva decît un prost gust cras. Împotriva lor mi-am găsit un aliat. Un aliat de nădejde, nepretenţios şi în acelaşi timp veşnic ospitalier — colţul. Mi se părea chiar că eram făcut pentru colţuri, pentru locuri mai întunecate şi liniştite de unde puteam să discern că verva ce-o manifesau era mimată şi priceperea — cea mai îndoielnică poziţie faţă de eveniment. Nu ştiam să vorbesc şi să mă port ca ei, nu-mi plăcea să-i ascult şi să-i privesc, nu ştiam dacă îi invidiam sau disprefuiam dacă mă interesau sau îmi erau indiferenţi, dar ştiam că nu-mi era frică de ei. Timiditatea nu mă împiedica să fiu agresiv, chiar cînos cînd eram siciit.

În patul meu de la internat, care nu putea să fie decît tot într-un colţ, îmi clădeam, pe fondul divagaţiilor lor dizgraţioase, în umbra desconsiderării cu care credeau că mă sufocă dar care se lovea inutil în platoşa mea de indiferenţă şi apatie, meditaţiile, poate naive poate logice ce îmi deveneau toiagul cu care trebuia să păşesc mereu mai departe, spre tot ce trebuie să îndure şi să sufere un om, pentru a ajunge, de cele mai multe ori în faţa morţii cu gusturi amare şi rîncede. Cum şi dragostei părinteşti eram nevoit să-i răspund în acelaş fel, simţeam cum un monstru mă stăpînea tot mai puternic, mă devora şi-mi stabilea graniţe peste care nu puteam trece.

Atunci l-am văzut pe el. Era în a treia săptămînă de şcoală şi nu-l văzusem pînă atunci. Mai tîrziu am aflat că a venit în oraş pentru că părinţii i-au fost transferaţi în interes de serviciu. Prima dată cînd l-am văzut, l-am văzut şi pe el tot într-un colţ. Într-un colţ al imensei curţi a şcolii. M-am oprit parcă hipnotizat. Mi se părea plăpînd între cele două garduri ce formau un unghi drept, dar în acelaşi timp credeam că era singurul care putea să le ţină pentru a nu se mai apropia. L-am privit cu toată încrederea, de care numai atunci am fost în stare. Nu m-am apropiat de el, nu l-am stinghe-rit cu întrebări prosteşti dar de acum aşteptam ori ce pauză cu nerăbdare ca să-l văd, ca să-l mai văd. Îl căutam cu privirea printre ceilalţi copii şi îmi era atît de uşor căci avea acel ciuf auriu. Îl urmăream de la o fereastră de la etaj, o fereastră retrasă ascunsă într-un colţ al clădirii, unde rămîneam singur şi mă sprijineam de cerceveа pentru a nu pierde imaginea lui nici o clipă. Îi urmăream moţul auriu ce descria traiectorii imprevizibile, haotice printre celelalte pete şatene sau negre, cum se opreşte brusc pentru a deruta pe cel ce-l urmărea, cum pornea apoi cu toată viteza, pentru a scăpa parcă şi de privirea mea. Îi urmăream ciuful auriu ce descria adevărate volute ale unei bucurii ce numai un copil cu sufletul sănătos o putea trăi. Şi îi păcălea întotdeauna pe urmăritori. Ridea larg de ei şi molipsitor, rîdeam şi eu şi-l urmăream cu şi mai multă dragoste de la fereastra mea retrasă. Exuberanţa lui o puteam împărtăşi, pentru că la el mi se părea sinceră. Participam prin ciuful lui auriu la toate ghiduşiile, la toată veselia ce-i îmbujora faţa şi la care nu aveam nici timpul nici plăcerea să mă gîndesc că aveam şi eu dreptul.

Dar cel mai încîntat eram cînd îl vedeam în colţul său, în colţul său din curte. Ce aproape mi se părea atunci... Simţeam că respiră şi el mai repede, că îl cuprinde şi pe el ca pe mine o căldură blîndă şi odihnitoare ce îmi aducea un tremur al întregii fiinţe, că dădeam mîna peste capetele tuturor copiilor din curte.

Eram amîndoi în acelaşi an de studii, dar nu în aceeaşi clasă. Şi asta îmi convenea. N-aş fi vrut să-l văd printre colegii mei, în băncile acelea întotdeauna murdare şi prea mici, în clasa aceea întunecoasă şi rece. Pentru ceea ce simţeam trebuia spaţiu. Spaţiu şi mişcare. Voiam să-l văd afară cum fuge sprinten printre ceilalţi copii, sau cum stă grav, în colţul său atunci cînd e indispus.

Tuturor colegilor duminecа li se părea cea mai frumoasă zi. Eu n-o iubeam. Mi-era groază şi silă de ea, căci duminеca trebuia să stau în internat, să nu-l văd pe băiatul cu ciuful auriu o zi întreagă. Atunci eram şi mai arţăgos şi mai imposibil şi nu doream decît ca toate zilele săptămînii să fie zile de luni...

Dar într-una din aceste zile am tras o spaimă cumplită. Am controlat inutil curtea de la geamul meu, m-am uitat degeaba în colţul ştiut numai de noi, ciuful auriu nu era nicăieri. M-a cuprins o neliniştе puternică şi abea am rezistat în timpul orei de tehnologie ce mă despărţea de pauza următoare, în care trebuia să-l găsesc, în care trebuia să-mi împrăştii neliniştea. Am năvălit pe uşă imediat ce profesorul a ieşit şi în mod cert am făcut-o cu totul ieşit din comun, lucru ce-l citeam în fugă în privirea colegilor mei, dar căruia nu-i dădeam nici cea mai neînsemnată atenţie. Aproape am sărit pe geam şi am privit avid curtea, colţul, dar aceeaşi dezamăgire mi s-a întipărit pe chip. M-am ridicat şi pe vîrful picioarelor pentru a nu scăpa nici un colţişor, dar băiatul cu ciuful auriu nu era nicăieri. M-am hotărît să fac ceea ce nu mai făcusem pînă atunci. M-am îndreptat, m-am recules puţin şi apoi am coborît scările. Le-am coborît grav ca un cioclu căci presimţeam ceva. Şi aşa a fost. Băiatul cu ciuful auriu nu era nici în clasă. În ziua aceea am mai stat la fereastră, dar privirea îmi era ţeapănă, fixă, goală. Nu ştiu cînd s-a sfîrşit ziua, nu ştiu cînd a început următoarea, poate am rămas tot acolo la fereastră. Şi marţi şi miercuri. Era joi şi privirea mea era la fel de grea. Nu priveam nicăieri sau poate priveam acel loc. Prin cap îmi treceau rar idei de ce ar trebui să fac, de ce ar trebui să întreprind pentru a-l găsi pe băiatul cu ciuf auriu. Poate ar trebui să merg la secretariat şi să întreb dacă nu cumva s-a mutat din nou în alt oraş, aşa cum în al nostru venise întîmplător. Dar ce ştiam despre el ? Pentru mine era suficient atît — băiatul cu ciuf auriu, dar pentru alţii ?

Era joi şi privirea mea era grea, pustie. Iar vor începe acele plictisitoare sforăituri de înţelepciune tehnică ce îmi erau atît de străine şi îndepărtate. Mă pregăteam să plec de la geam cînd deodată am simţit că soarele irumpe de fericire mai generos ca ori cînd. Băiatul cu ciuf auriu cobora încet, parcă studia treptele, pe ultima s-a oprit, a privit cu zîmbetul său bun totul în jur şi apoi parcă catapultat s-a avîntat în vîltoarea care pentru mine abea acum prindea din nou viaţă. Era el, băiatul cu ciuf auriu. Înfrigurarea m-a cuprins din nou şi din ochi îmi izvora recunoştinţa. Îl urmăream din nou, cu respiraţia tăiată în volutele sale unice, care parcă erau şi mai fermecătoare cu cît nu le văzusem de atîta timp. L-am întrebat din priviri de ce a lipsit trei zile, de ce m-a lăsat pradă neliniştii atîtea zeci de ore şi el mi-a răspuns, fugind în continuare şi jucîndu-se zglobiu ca un peşcăruş, că a avut gripă, sau că l-a durut un dinte sau aşa ceva. Nici eu nu ştiu ce-mi spunea dar bucuria revederii îndepărta ori ce nemulţumire. Ne-am înţeles atît de bine. Inima mea îl căuta şi-l întreba lucruri importante, sau poate amănunte nesemnificative şi el îmi răspundea volubil şi cu toată gingăşia prin tumbele sale din curte, prin ghiduşiile şi năzbîtiile ce-mi încălzeau din nou inima.

Cînd a căzut întîia zăpadă a fost mai neobişnuit ca oricînd. Făcea bulgări, îi arunca, ridica zăpada cu ambele mîini şi-i dădea drumul printre degete, se apleca şi aspira cîte o gură de zăpadă curată şi ridea mereu, rîdea cu o poftă nebună, de neimitat. Zăpada curată ce-i cădea pe obraz i se topea şi mici picături de apă îi scăldau faţa într-o adevărată gamă de triluri dumnezeieşti. Pe ciuf însă nu-i rămînea nici un fulg. Parcă îl ocoleau, sau din dragoste pentru frumuseţea lui rămîneau şi ei într-o espectativă respectuoasă.

Cînd frigul s-a mai înteţit, băiatul a venit cu o căciulă mare de micl, dar de sub ea îi răsărea ciuful auriu şi eu i-am mulţumit pentru aceasta. Nici nu ştiam cum trece timpul şi ce-mi aduce trecerea lui. A fost o zi în care nu l-am mai văzut. Şi m-am întristat din nou. Stăteam la geamul meu şi-l căutam cu privirea, dar totul era inutil. Şi nu m-am dus nici în clasa lui pentru că în fond parcă ştiam eu ceva.

Omul de serviciu, care s-a apropiat de mine fără să-l simt m-a smuls din meditaţie.

—Dar tu ce cauţi aici ? E vacanţă, nu mai e nimeni.

L-am privit fără să zic nimic. Ştiam că ori cine mi-ar fi spus aşa, dar eu singur nu am avut curajul să mi-o spun. M-am îndreptat spre ieşire. Din urmă omul mă mai strigă odată.

— Măi băiete, ţi-a căzut asta... Aha un bărbat şi o femeie. Sînt frumoşi parcă sînt fraţi, blonzi cu cîte-un ciuf amîndoi. Cine sînt ? M-am întors fără să zic nimic, am luat fotografia, am strîns-o cu şi mai multă dragoste la piept şi am ieşit, am ieşit grăbit, în fugă.

DAN ALEXANDRESCU

poartă închisă

„Ceea ce ne e destinat, ne vine întotdeauna în contra timp."

Dacă am iubit vre-o dată ? Are vreo importanţă ? Are sau n-are, trebuie să răspund din momentul în care v-am acceptat întrebarea. Să discutăm, deci. Să discutăm despre iubire. Ascultaţi ! E dumnezeiesc cîntecul lui Adamo. Şi noi ne pierdem timpul cu fleacuri... „Ce tristă e această ploaie..." Un cîntec inspirat. Despre ce e vorba ? Despre dragoste, bine-nţeles. Dacă am iubit...? Da, despre mine e vorba şi trebuie să răspund. Am mai spus o dată ? Şi are o importanţă chiar atît de mare ? Dacă n-are, am voie să mă repet, nu ? O dată am fost la bîlci şi am tras cu puşca. N-am nimerit şi am tras iar. Şi am tras pînă am nimerit. Repetînd, ajungi la ţel, nu ? Am început să spun prostii... Nu e prima dată. Dar n-are-a face ! Mă mulţumesc cu gîndul că nu se va mai întîmpla. Oare ? Aici ne repetăm cu insistenţă. E singurul loc unde ne mai putem repeta. Facem progrese...

Dacă am iubit... Dacă am iubit vre-o dată...? Ce rost are să răspund ? Ori cum nu mă mai pot repeta. Dacă s-ar putea repeta şi viaţa de-atîtea ori de cîte ori am tras cu puşca...

VAN GOGH : Stînca.

INGMAR BRANTSCH

Salata de metafore

Salata de metafore
e destul de gustoasă.
ca un cinstit vînzător de legume,
up to date,
poţi face comerţ ambulant cu poeziile tale,
te poţi tocmi, şi poţi vinde.
E întotdeauna acelaşi lucru
toate fetele sînt la fel de prostuţe,
modul de îmbrăţişare rămînînd acelaşi
prescris de bunul Dumnezeu.
Şi nici nu sînt chiar atît de sexy
se prefac doar aşa
ca să atragă atenţia.
Trebuie să ştii doar
cu ce soi de efecte se manevrează.
Scoţi ceva sunete...
Fiecare îşi alege
cuvintele potrivite.
Liebe, Love, Amour, Iubire.
Ce ar fi o viaţă
lipsită de dragoste,
fără asta totul e fără sens
Mayer al mobilelor.
Bube al bananelor
Müller al parfumurilor
Mîine voi reîncepe
lamentabilul meu ghişeft,
viaţa.

Orarul provincial

Casele-s largi
Uliţele sînt generoase
nu mai apasă oftînd
cară-te odată, cară-te.
Minunat de dureroase
împotrivirile fetei mari
le ştiu pe totdeauna trecute
Şi ca după o veche căsnicie
trec prin tine provincial oraş

Un bandaj la picior

Un bandaj la picior
Ce frumoasă
poate fi dragostea
Foc şi fum
adunase visul
Ci de-aş putea
să nu-ţi las
nici măcar
o iluzie
cît de bogată ai fi
în medias res
O veşnicie ni se întinde în faţă
O veşnicie aidoma
în urmă,
ţi-o dăruiesc.
Sînt slaba
dar singura concurenţă a domnului
Pînă la mine
un miorlăit de zile în şir
Dracul nu
putea să fie luat în serios
Muncea fără
categorii etice.

În româneşte de
VASILE VLAD

TEODOR PÂCĂ

Găteala tà

Găteala ta de sărbătoare
Cu ochi albaştri, refăcuţi
Cu ochi albaştri în oglindă,
Te prinde oare ? ni se prinde ?
Pe care i-ai menit cornuţi,
Odajdie de sărbătoare ?

Eu te întreb : tot se mai vinde
Podoabă rară din vestminte ?
Comoara ei tot mai aprinde
Vre-o tămîiere şi colinde ?
Mai sînt cu dor luate-aminte ?
Eu te întreb : tot se mai vinde ?

MIHAI C. DIACONESCU

Astru alb

Punct extatic
În zbor static...
Se sporesc porii galactici,
Aştrii albi se înmulţesc...

Din concentric, sferic cer
Din cochilii de albastru,
Straniu astru se-mplineşte
Idolatru şi sihastru.

Stau pe cîmpuri cînd prin piele
îmi străbat lumini de stele,
prelungesc vechiul priveghiu.
străjuind pe creastă mielul.

Din concentrice cochilii,
Singerate păsări verzi
cad din eter.
îmi rotesc capul pe cer.

Doar în goluri atîrnat
Astrul alb se împlineşte
Peste zborul meu curmat....

Tăcerile

Urechea mea
vechea mea durere de peste sunet,
aude mereu acel tunet al naşterii...
Ochiul meu
vechiul meu plînset de peste lumină,
mîngîie disperarea senină...
Gura mea
nemuritoarea ură de-a spune,
va apune într-un strigăt de peste auz,
Trupul meu
pura mea greutate aş vrea să-l azvîrl,
să scap de durerea de moarte,
în zborul acela ce poate dura
în strigătul acela ce va deschide,
cerul tăcut ca şi gura mea...

ION IVAN

Vocale

Aşadar nimeni nu se mai destramă
credinţa-n pînze ne-a tăcut
să adunăm vocale stranii
ce mă îndeamnă totuşi să îngădui
din cînd în cînd acestor nefiinţe
să vină şi să te răneascâ :
perechile de cult în suflet
perechile de ispăşire-n unghii

încovoiaţi pe roată modelăm
din moale nesinceritate
încă odată vasul ce căzu

şi-ngenunchiem şi credem arbitrar
lîngă vitraliul camuflat de mult
cu nu, şi nu, şi nu

ARTE

VAN GOGH : Iarna.

TEATRU

Pînă la Leonce și Lena...

Nu știu cum s-a acreditat ideea falsă că teatrul nu este literatură ca și nuvela, romanul sau poezia lirică și criticul nu trebuie să judece și operele dramatice în măsura în care ele sînt sau nu **opere.** (Cea mai autorizată judecată asupra teatrului lui Caragiale rămîne cea a lui Maiorescu, iar nu a vreunui specialist în teatrologie.) În această penumbră, conviețuiesc amestecate lucrările valoroase ale dramaturgiei noi cu tot felul de nerozii, stimulate dintr-o dorință legitimă de promovare a teatrului original dar care și-a greșit obiectul, întrucît mediocritățile au ajuns să fie prea mult promovate. Din cauza asta poate, și critica literară s-a îndepărtat încetul cu încetul de acest domeniu bîntuit din lipsa de idei. Așa se face că ceea ce e dat ca reprezentativ pentru această perioadă în ochii publicului, (e sau nu etichetat ca atare, dar faptul că o piesă se joacă la mai multe teatre sare în ochi și poate să te ducă la această concluzie) e tot așa de reprezentativ pentru literatura noastră cum e, să zicem, „Alba lux" pentru industrie. Străinul care sosește în București și dă cu ochii de reclamele mari și luminoase de pe clădiri își face impresia să noi românii la ora aceasta stăm foarte bine în „Alba lux" și ne cîștigăm viața jucînd la „Pronosport". Aceeași impresie poate să și-o facă și despre dramaturgia originală românească, văzînd ce se joacă. Ca și cu cărțile care se găsesc în librării și care reprezintă ce **nu reprezintă literatura română,** piesele intrate pe afiș, nu sînt tocmai ceea ce e mai valoros în dramaturgia de la Alecsandri încoace. Am sub ochi un articol scris de Eminescu pe la 1870, și intitulat **Teatrul românesc și repertoriul lui,** din care mi se pare foarte util să citez acum, peste un veac, cîteva pasaje : **„Ca în treacăt și alături cu d-l Lăzărescu citim dramaturgi ca : Halepliu, Mavrodol, St. Mihăilean, Caradа etc. etc. în infinitum și din ce în ce mai ad absurdum. — De piese originale tot de categoria asta, foiește apoi provincia. Acolo-și duc strălucita lor esistență coronate cu hîrtie aurită umbrele trecutului : Mihai Viteji, Ștefanii-cei-Mari, Bogdanii - cei- chiori — apoi un repertoriu comic minunat d.e. . „Lumea ca nelumea sau domnia asupra stelelor", „Balamucul sau înțelepții și nebunii", „Contrabanda de la Giurgiu (respective Galați, Brăila, Turnu) — apoi drame ca „Tudor cu caucul de doi coți", „Manole Sîrbul" etc.**

Foarte aspru cu Alecsandri pentru vulgaritate dar pe care îl consideră totuși dramaturg adevărat, întrucît „cine vrea să studieze fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela îl îndemn să studieze comediile d-lui Alecsandri", Eminescu mai are cuvinte de laudă pentru „Răzvan și Vidra" și încă alte vreo două piese. E categoric împotriva traducerilor care pot înăbuși literatura originală.

Stagiunea aceasta teatrală s-a remarcat, este destul de anemică și o efervescență îmbucurătoare care începuse acum cîțiva ani pare că s-a oprit cînd încă nu apucase să facă nici primele bule de aer. Teatrele întîmpinînd greutăți cu scriitorii români — ultimul furios și de-a dreptul periculos este Caragiale — cu a sa comedie „Conu Leonida", asupra oportunității căreia încă se mai meditează pe unele scaune — joacă aproape numai piese străine. După cîte sînt informat, în foarte puține țări, procentajul dramaturgiei străine depășește 25 la sută să zicem, iar la noi e covîrșitor. Un spectacol care răscumpără într-un fel sărăcia stagiunii acesteia din București : **Leonce și Lena** la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" După aproape trei ceasuri în compania acestor fermecători eroi ne simțim reconfortați. Piesa aceasta a lui Büchner este o bijuterie, „o genială aruncătură pe hîrtie", cum ar fi spus tot Eminescu. E scrisă ca în vis. Liviu Ciulei, admirator al lui Büchner, s-a întrecut pe sine. A știut să realizeze acea atmosferă între poveste, parodie, filozofie. Totul se desfășoară la limita dintre vis și realitate. Spectacolul în întregime este o neobișnuită reușită a unui colectiv teatral care dispune, cert, de forțe artistice de mare valoare. Dacă s-ar întocmi o antologie a marilor montări românești de la începuturi și pînă acum, ar trebui inclusă neapărat această capodoperă a lui Liviu Ciulei.

Marin SORESCU

IOAN GH. VRANEANȚU : Bucuria toamnei.

OCTAV GRIGORESCU : Personaje

Sculptură de MIRCEA SPĂTARU

ARTE

FILM

Un film cumsecade

Elia Kazan s-a ferit cu înverșunare să facă din „Splendoare în iarbă" un mare film. Acum la nouă ani de la premieră, putem fi relativ categorici în privința asta.

Sigur, meritul e în cea mai mare măsură al scenariului semnat de William Inge, o adevărată demonstrație de evitare, la momentul oportun, a tonului grav ; cînd crezi că vei intra pe un traseu „mare", filmul, cu o mișcare discretă și elegantă, te îndreaptă în altă parte : pe aici, vă rog, surîde cumsecade pelicula. Firește, pe aici terenul a fost amenajat, nu există pericolul unor zguduiri dure, din cele care golesc sălile de spectatori la marile filme. Marile filme sînt foarte puține și ele nu fac decît să încurce lucrurile. Un mare film — în măsura în care poate fi mare o operă produsă de conglomeratul artistic, distrugător de identități, numit impropriu „a șaptea" artă — un mare film păcătuiește mai întîi prin aceea că pare a îndreptăți speranțele cinematografului de a se rîndui între muze. Ce să caute el acolo ? Amatorii simpli de film au intuit de mult, cu sănătatea instinctului lor, că nu le trebuie, ca să zicem așa, filme mari, lăsîndu-le pe seama specialiștilor și snobilor. Amatorii umplu sălile la filmele mici și mijlocii, și am fi nedrepți să le reproșăm asta.

Fiindcă cinematograful nu este o artă, ci **un joc.** E curios că nici după șaptezeci de ani nu ajungem să convenim că așa, și nu altfel, stau lucrurile. Amatorii de film au simțit de mult adevărul și ei vin la jocurile reale (mici și mijlocii), nu la ursuzii ce se iau în serios. Ei știu că frumoasa nefericită, pacientă a unei case de sănătate, nu este Wilma Dean Loomis — eroina din „Splendoare în iarbă" — ci admirabila actriță Natalie Wood, că băiatul acela care-și frămîntă mîinile vinjoase pe toată suprafața ecranului (ca Burt Lancaster, de altfel) nu este odrasla familiei Stamper, ci Warren Beatty, fost jucător de fotbal american, frate al îndrăgitei Shirley Mac Laine, care a optat pentru jocul cinematografic. Spectatorii știu etc., etc.

Elia Kazan e un „oportunist" care se simte atras și de chemările „artei filmului" dar are și inteligența să cocheteze discret cu aceasta (atît cît să-și asigure un loc în vederile specialiștilor gravi, ce triază abundența producției filmică după criterii de lucru). Discreția îi e răsplătită de afluxul spectatorilor.

Elia Kazan știe, foarte bine, că, oricît ar părea de scandalos, există rețete sigure : un amor „imposibil", o fată frumoasă ale cărei gesturi devin imprevizibile din pricina unei dereglări nervoase provocate de prima rețetă : amorul imposibil, un tînăr dotat fizic deasupra medici ce întruchipează dificultatea vitalității de a se exprima, o altă fată „compromisă", o cascadă (unde eroina nefericită încearcă să se sinucidă), o petrecere la un night-club în atmosfera de cataclism a crahului financiar din 1929, ș.a.m.d., ș.a.m.d.

N-ai nimic sfînt ?, ne va întreba vreun prieten sedus de teoriile despre „arta" filmului. Ba da, sfînt pentru noi este jocul însuși al cinematografului. Nu vom lua niciodată în serios pînă la capăt **ficțiunea** cinematografică, ca este imposibilă. Prin simplul fapt că „se vede", ficțiunea pe peliculă devine cu neputință, în ultimă instanță. Credem în ficțiunea teatrală, chiar dacă la o jumătate de oră după spectacol, îl vedem pe tragedian prin geamul aburit al unei bodegi. Și de ce oare ? Pentru că în cele două-trei ceasuri de scenă el **putea** fi acel erou (care s-ar încarna vremelnic în el), redevenind după căderea cortinei George Constantin sau Paul Scoffield (o, zîmbetul pe care-l au actorii chemați la rampă, surîsul ce face posibilă convenția scenei). Pe cînd în mormîntul strălucitor al peliculei actorul ne e propus **pentru totdeauna** ca eroul cutare. Și asta e ruina convenției ce face posibilă arta teatrală.

Iar Elia Kazan a făcut un film cumsecade. „Splendoare în iarbă" e un joc de-a timpul, necazurile, dragostea, văzut doar parțial de pretențiile filmelor mari.

★

Cîteva cuvinte despre jurnalul de actualități ce rulează (la cinematograful „Patria") înaintea lui Kazan. Este mișcător să vezi cîtă meserie și seriozitate îi caracterizează pe cineaștii de la „Al. Sahia" care, după ani îndelungați de „rodaj", au ajuns la o colaborare de ținută. Nerv, fantezie, acuratețe, și alte asemenea calificative pot fi acordate muncii seriosului studio de lîngă Herăstrău, trecut cu vederea pe nedrept, în favoarea gigantului de la Buftea, cel bogat în deziluzii și sărac, deocamdată în satisfacții.

Ilie CONSTANTIN

EXPOZIȚII

Grafica

Am văzut deunăzi expoziția alcătuită parcă grabnic, parcă din piese de depozit, a premiaților Uniunii Artiștilor Plastici din anul acesta (sala Apollo). Doar Octav Grigorescu și Ethel Lucaci-Băiaș mi s-au părut inatacabili.

Octav Grigorescu *ne indică o lume în care umbra aruncă lumină, în sensul freudian al locului ascuns conștiinței, deținator de adevăr. Artistul se suspectează continuu, de automatisme, de morți cotidiene prin pierderea în chipe de inconștiență, și, inchizitorial, își adună pe hîrtie tot ceea ce este semn al trăitului (uneori chiar însemnări pentru o descifrare ulterioară), vrînd — în afară esteticului din operă — o maximă și conștientă posesiune de sine. Neonaturalism s-ar putea numi această neierarhizată acumulare de detalii captate egal de senzorii și inteligență în căutarea de sine și de lume, dacă aura peiorativă a termenului nu s-ar răsfrînge păcătos asupra însăși picturii. Să-i spunem deci simbolism și să înțelegem prin aceasta că figurarea îmbracă semnificații infinit suprapuse și că sensul lor se arată descifrabil numai printr-o similar de vie participare la percepție. La Ethel Lucaci-Băiaș o anumită sensibilitate față de starea de echilibru, este imboldul actului grafic. Încă din titluri, artista se anunță preocupată de problema zborului, a mișcării în general. Gravurile ei sînt instantanee ale acestei repartizări de greutăți ce asigură plutirea. Sînt aici semne — cercuri, ondulări, unghiuri frînte-ușoare ori mai încărcate, desemnînd hîrtia ca pe un văzduh al plutirii grafice. Ca și la Octav Grigorescu, premiul acordat indică omologarea unui nou fel de a compune cu lumea, certifică forța unei viziuni. Desigur, nu incapacitatea de a prezenta un sistem plastic coerent i s-ar putea reproșa Wandei Vladimirescu-Sachelarie sau lui Naum Corcescu. În cazul lor premiul este recunoașterea unei bogate activități întinse în timp, este într-adevăr o încununare. Dar el apare ca o simplă încununare, întors spre trecut, și-n cazul artistilor mai tineri (Ana Lupaș, Costel Badea, I. Vrăneanțu, Mircea Spătaru), neîndicînd exact pe acela dintre ei care, în pariul atît de grevat de riscuri cu viitorul, oferă garanția maximă.*

Cristina ANASTASIU

SPORT

În așteptarea unui cronicar sportiv

Aceasta e problema — n-avem cronicari sportivi.

S-au dus vremurile minunate cînd n-aveam fotbal, dar aveam cronicari. S-au dus vremurile cînd nu găseai 11 jucători să încropești o națională (sau, cum i se zicea, o divizionară) s-au dus vremurile minunate cînd pierdeam cu 1—8 în fața turcilor, dar cînd în schimb aveam cronicari din belșug.

Acum avem fotbal, dar n-avem cronicari.

O, fotbal românesc intraductibil !

Avem hadbalul cel mai bun din lume, dar n-avem un cronicar mai răsărit. Cîte un Topescu nălucește o clipă, două, în urechile noastre blazate, dar — cînd e vorba de scris — marele cronicar nu se arată.

S-a născut Viorica Viscopoleanu dar mamele, îndîrjite în refuz, ezită să o nască pe Viorica Viscopoleanu a cronicii sportive.

Sîntem în situația penibilă de a nu putea lăuda, la justa valoare, rezultatele sportivilor noștri.

O mai riguroasă planificare n-ar fi strică cat și aci. Cerem pentru viitor un plan amănunțit al nașterilor de sportivi și cronicari sportivi, pe care precizăm că-l primim la redacție în fiecare zi de luni.

Un Titu Maiorescu al cronicii sportive parcă ar mai repara lucrurile.

Revista noastră își face un titlu de glorie din punerea degetului pe această rană.

Noi declarăm răspicat nemulțumirea noastră în fața stadiului relativ scăzut al cronicii sportive

Nu, nu vom spune „În lături" nici lui Ion Ochsenfield, nici lui Jack Berariu, nici lui Emanoil Valeriu, nici lui Petre Gațu, nici lui V Mironescu.

Vom continua să-i citim, să-i salutăm și chiar, de la caz la caz, să-i stimăm pentru ce scriu.

Dar îi vom ruga : lansați cronicarii tineri !

Puneți, dragi tovarăși, bazele apariției unui Dumitrache al' Informației Bucureștiului, nu vă amăgiți cu gîndul că V. Căbulea e un Dobrin al Scînteii tineretului, în vreme ce — doamne ferește ! — la ziarul Munca ar fi atîpit un Răducanu cronicar sportiv.

Să se termine odată cu munca voluntară a scriitorilor : E. Barbu, Ion Băieșu, Dan Deșliu, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu.

Ei au făcut tot ce-au putut.

Acum natura — muma natură ! — trebuie să întreprindă ceva. Evoluția speciilor nu se poate opri unde s-a oprit.

Cu speranța că, în generozitatea ei, recunoscută și de materia anorganică, Natura nu ne va înșela așteptările, ci dimpotrivă va reacționa pozitiv și fără frigiditate, la strigătul nostru disperat, repetăm, repetăm pînă la sfîrșitul împrejurării : să vină cronicarul, puțin cîte puțin !

SUPLINITOR

REVISTA STRĂINĂ

TRADUIRE (nr. 62), **Buletinul Societății franceze a traducătorilor,** într-un cuprins foarte variat și interesant, se ocupă de o serie de probleme de specialitate privind arta și tehnica traducerilor. Articolul **Onomatopeele și traducerea** relevă, spiritual și nu fără amuzament, „originalitatea" țipetelor pe care le scot animalele și care trebuie și ele „traduse" dintr-o limbă într-alta. Astfel aflăm că în Anglia cocoșul face **cocka-doodleoo,** și nu **cocorico,** formula „șanticlerului" francez ; că în italiană el strigă **chichirichi** și nu **kukureku,** ca-n rusă ; că japonezul (cocoșul) preferă să spună mai subtil **kokekoko...** Ciinele latră în engleză **„bow wow ;** în germană **wau wau ;** în rusă **gav gav ;** iar italienii (oamenii) „rîd pînă la lacrimi aflînd că dulăii francezi pronunță **ouah ouah !"** cînd în Italia orice ciine face „bau bau", cînd nu optează pentru „**bu bu...** considerații humoristice care însă întăresc principiul diversității atît de real și de greu de împăcat uneori...

LA QUINZAINE (1—15 aprilie 1970) anunță apariția unui nou roman de Jean Giono, **Irisul din Suza,** în editura Gallimard. „Ritmul teluric al pulsației lumii se orchestrează... într-un echilibru, rar atins, între bogăția vocabularului și simplicitatea extremă a conținutului viziunii". — comentează recenzentul cărții marelui povestitor francez aparținînd „generației 1900". Desprindem din același număr al revistei articolul care tratează despre o lucrare de tinerețe a lui Marx BAZELE CRITICII ECONOMIEI POLITICE „un inedit al lui Marx dinaintea **Capitalului"** — de E. J. Hobsbawum. La rubrica **Colecții** atrage atenția planul de anvergură al editurii **Calmann-Levy,** de a cuprinde în 15 volume istoria „marilor valuri revoluționare". Șase volume au apărut printre care : **Minia țărănească. Țăranii în revoltele sec. XVII (Franța, Rusia, China)** de Robert Mousnier. **— Revoluțiile libertății și egalității** de Robert Palmer. **1848 : Revoluțiile romantice și democratice ale Europei** de Jean Sigmann. Celelalte volume, în curs de apariție, cuprind principalele „seisme sociale" ale lumii pînă la Marea Revoluție din Octombrie.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (2 aprilie 1970) Henry de Montherlant deschide sumarul revistei cu trei portrete literare, trei statui celebre descrise în stilul celui mai pur discurs clasic : **Sacerdotessa, Siracuzana** și **Erinie dormind** („Dacă ea s-ar trezi, poate, fără să-mi miște capul, ochii mi-ar arăta ura ei arzătoare. Remușcări ? nu ! Ia-ți cu putere în mîini șerpii, ia-ți pletele părului și biciuiește-mă...") Criticul R. M. Alberes semnează cronica literară „Impacturile meta-romanului" (Jean-Pierre Fay, — **Troenele,** Jean-Claude Hemery — **Anamorfoze** și Jean-Pierre Gexie, — **Grafituri).** François Nourissier recenzează cartea lui Romain Gary, „Ciinele alb", povestea „trăită" a unui ciine dresat să atace negrii și care, pierdut, încape pe mîna unui militant pentru drepturile civice, care încearcă să-l „salveze", să-l „re-dreseze", în timp ce „specialiștii" unui „zoo" îl sfătuiesc pe noul stăpîn să otrăvească animalul, prea bătrîn și „irecuperabil"... „Tinerii și dragostea", anchetă socială a lui Michel de Saint-Pierre încearcă să descopere în psihologia tineretului francez de astăzi, **permanențele** sufletești ale vîrstei tinere de totdeauna. Două pagini întregi sînt consacrate unei panorame a picturii moderne — „Salonul artiștilor independenți" și „Independenții de ieri și de astăzi". Un articol „Revanșa cinematografului cuban", publicat pe ultima pagină, se ocupă de succesele studiourilor de la Havana și de ceea ce autorul articolului numește „marile lecții de entuziasm", ale cinematografiei cubaneze.

SONNENBERG — Revista pentru înțelegerea internațională care apare în Republica Federală a Germaniei sărbătorește trei sute de ani de la moartea marelui pedagog ceh Comenius. De remarcat studiul lui Helmut Brakert, **O prejudecată națională** „Ușurința franceză, profunzimea germană istoria unui clișeu național". De asemeni, expunerea „Ideile pe care ni le facem despre țările străine" (fundamentele socio-psihologice ale unui nou studiu despre civilizațiile străine) făcută de Gottfried Keller la a XII-a sesiune internațională a profesorilor de limbi străine. Tipărite în excelente condiții grafice. **„Revista pentru înțelegerea internațională"** aduce o valoroasă contribuție la cauza destinderii și securității europene.

a.b.c.

Poeme despre Lenin

ANDREI VOZNESENSKI
(U.R.S.S.)

La Şuşenskoe...

La Şuşenskoe-s azi. Cutreer
pădurile şi mă gîndesc,
că geniul poate, dintr-un creer,
să emigreze, şi-i firesc.

Pier nume, date, chiar şi-o limbă,
doar despre geniu poţi să spui
că numai învelişu-şi schimbă.
El e poporul ; mintea lui.

În sensu-acesta, pentru-o clipă,
cîndva, fu Lenin-Pugaciov
şi, negreşit, de o aripă
atins a fost Andrei Rubliov.

Dar Lenin hotărî să fie
Ulianov, într-o bună zi :
Şi-ntră în el cu-aşa tărie,
că haina-i strîmtă pîrîi.

Decretele, dictîndu-i rar,
Ulianov fu doar secretar.

Precis, bombat ca o lentilă,
el gîndul sălii-l concentra
şi, cu-aforisme, fără milă,
se năpustea, apoi, spre ea.

Şi-adesea, copleşit de fapte,
cu fruntea-n mîini, trudind mereu,
Ulianov se ruga în şoapte :
„Ajută-mi, Lenin ! Mi-este greu".

Era el singur, cînd vînatu-l
pîndea în codru, pătimaş,
dar Lenin, cucerind Palatul
şi-apoi, oraş după oraş.

L-au dus în sala-ndoliată,
dar El porni în ochi, în frunţi,
şi sub pufoaicele de vată
cum pleacă partizanu-n munţi.

Sub şfichiul vîntului de ghiaţă,
o ţară, singur, construi.
Nu spuneţi : „Dac-ar fi în viaţă... !"
Cumplit ar fi de n-ar trăi.

NIKOLAI ZABOLOTKI
(U.R.S.S.)

Trimişii satelor

Şcoli ai unor sate-ndepărtate,
În zăbune pînă la pămînt,
Trei ţărani mergeau cu traista-n spate,
Neştiuţi de nimeni cine sînt.

Rusia era foame şi furtună,
Totul se clintea, se-amesteca, —
Hărmălaia gărilor, nebună,
Urletul şi sărăcia grea.

Şi-n mijlocul-acestei lumi de-avalma,
Altă lume o formau cei trei,
Nu luptau cu răcnetul si palma
Ci-nţelepţi, răbdau ca de-obicei.

Urmărind cu ochii bătrîneţii
Ce tăcea mizeria împrejur,
Se-ntristau în sinea lor drumeţii,
Dar păstrau tăcere de păduri.

E-n popor a trăsătură-aparte,
Nu cu mintea se gîndeşte doar,
Sufletul întreg la el ia parte
Cînd strecoară dulcele de-amar.

Pe la noi, de-aceea, peste seamă
De frumos e basmul bătrînesc, —
Inima şi mintea, fără teamă,
În acelaşi grai, aici, vorbesc.

Şi mergeau soliile cărunte,
Nici-o vorbă spusă fără rost,
Dar în pieptul lor creştea un munte,
Din ce-n lungul drum văzut-au fost.

De aceea, poate,-ngrijorate
Licăriri li se iveau pe-ascuns
În priviri, atunci cînd pe-nnoptate,
Istoviţi, la Smolnîi, au ajuns.

Dar cînd gazda le-a ieşit în cale, —
Un bărbat ca ei de ostenit,
Cu vestonul ros puţin la poale, —
Şi cu voce blîndă le-a vorbit

Despre ziua care o să vină
Cînd, în amărîtul sat al lor,
Cai-minune or să dea lumină
Şi-o să fie totu-al tuturor,

Despre viaţa dulce ca o pîine,
Cînd poporul, din mormînt sculat,
Îşi va duce roadele de mîine
În de-a lungul ţării şi-n de-a lat, —

Le pieri neliniştea cea mare,
Ghimpele-ndoielilor la fel,
Şi-ncepu să vadă fiecare
Cîte-un colţ din ce văzuse el.

Traistele atunci se dezlegară,
Praful gros cernîndu-se ca nins,
Şi, sfios, covrigii de secară
Singuri, înspre Lenin s-au întins.

Trei solii din sate-ndepărtate
Au venit la Lenin cu prinos
Şi-mpărţiră fratele cu frate
Daru-acesta-amarnic şi gustos.

În româneşte de
Madeleine FORTUNESCU

NIKOLA BOIADJIEV
(R. P. Bulgaria)

În cabinetul lui Ilici

Aici sînt toate cum au fost odată.
Şi-s toate vii cum nu le cunoşteam.
Pe masă-n colţ e mapa lui uitată,
Modestu-i jilţ şi-acum e lîngă geam.

Sînt cărţi în rafturi... Tihna te-nconjoară.
Nu-s glastre-n jur. Nici cadre. Nici oglinzi.
Prin geamu-i albăstrui privind afară
Întreaga lume parcă o cuprinzi !

Şi parcă-l vezi cu mîinile la spate,
Lîngă birou, plimbîndu-se încet.
Privind cum din gubernii depărtate
Sfioşi, ţăranii intră-n cabinet...

Aievea deslueşti într-o clipită
Statura lui, şi cunoscutu-i mers,
Şi-l simţi aici, cu fruntea lui boltită
Privind prin geam spre-ntregul Univers !

NICOLÁS GUILLEN
(Cuba)

Lenin

Octombrie, izvor de zări senine...
Şi Lenin, omul de pe Volga, mare,
Alături e, plugarule, de tine,
În gîndul tău şi-n mîndra ta cîntare,
Pe largul libertăţii drum — chemare.

El s-a născut ca să-şi înalţe ţara,
Şi tu îl simţi în holde şi-n ogoare,
Şi-l simţi în steaua roşie ca para.
El, veşnic viu, îţi ocroteşte vatra,
Pe ţarine prezent şi în uzine,
Octombrie el însuşi, dur ca piatra,
De strajă luminoaselor destine
Ale atîtor truditori ca tine.

JOHANNES R. BECHER
(Germania)

Lenin milenarul

O mie de ani vor trece, aşa cum trece o zi,
Dar şi atunci oamenii
Nu vor osteni să rostească
Acest nume — Lenin
Din sute de mii de colţuri ale lui Lenin
E lumea alcătuită.

O mie de ani vor trece, aşa cum trece o zi,
Peste toate turnurile lumii
Va flutura steagul roşu,
Învăpăindu-se noaptea în lumini.

O mie de ani vor trece, aşa cum trece o zi,
Muşchiul uitării va acoperi
Numele multora, vestite cîndva,
Ce nici în cărţi n-or dăinui, nici în legende,
Dar numele lui Lenin toţi îl vor ţine minte,
Căci el va fi cuvîntul tuturor,
Cu numele-i, precum cu steagul roşu.
Oamenii lumea vor împodobi-o.

O mie de ani vor trece, aşa cum trece o zi,
Dar el va răsări prin timp şi generaţii
Şi va creşte mereu,
Ca un copac care-şi întinde crengile
Cu fiecare an tot mai mult,
Şi ale cărui rădăcini pătrund în pămînt,
Răspîndindu-se în toate părţile.
Lenin milenarul !

1929

SADI YOUSIF
(Irak)

Lui Lenin

Cîte zile şi nopţi,
Negre zile şi nopţi
Ale noastre vise grele
Ţara ta purtau în ele !
O, da, vedeam în vis şi cîmpu-n floare.
Şi holdele cum fremătau în soare.
Şi iată, azi, tu, Lenin, eşti cu noi.
Pe punte stăm alături amîndoi.
Văd sclipătul din ochi-ţi în furtună ;
Dă-mi mîna şi-om răzbi-o împreună.
Dă-mi mîna, frate,
Şi-am să te duc la mine în cetate.
Hai,
Vino cu mine !

VAN GOGH : Grîu şi chiparoşi.

YASUMASHA KISHIDA
(Japonia)

În faţa unei vitrine cu cărţi

. . . . . .

O, Ilici,
pe drept nemuritoare
slovele-ţi în veac de veac rămîn
Scînteieri sublime de lumină,
picături de viaţă dătătoare,
ele azi în inimă-mi pătrund
tînărului
ce-a pornit la luptă,
omului
ce-a ostenit sperînd ;
şi-ale tale slove arzătoare
tuturora noi puteri le dau.

Sînt încredinţat că scrii şi azi,
hotărît,
înflăcărat,
cinstit,
împlintînd cuvintele-n duşmani,
mîngîind prietenii cu ele...
Tu, care te-ai mistuit luptînd
pentru viaţă, pace, libertate,
Lenin, tu, nemuritor, în veci
vei rămîne-n inimile noastre.

LANGSTON HUGHES
(S.U.A.)

Lenin

Lenin lumea largă o străbate,
Calcă peste pietre de hotar,
Ca şi cînd opreliştile toate
Stavilă sînt puse în zadar.

Lenin lumea largă o străbate,
Ca un bun prieten tuturor.
Limbi şi seminţii nenumărate
Cred în glasul lui izbăvitor.

Lenin lumea largă o străbate...
Singerează-amurgu-n clipa grea,
Dar în zori, din zări învăpăiate,
Roşie, răsare-aceeaşi stea.

ALDA DO SPIRITO SANTO
(Insula Sao Tome)

Gînd

O, cîte a-ndurat poporul meu !
Cît i-a fost dat să-i sîngereze trupul !
Şi cîte lacrimi pe obraz i-au curs !
Cînd nu mai pot cu nici un chip să rabd,
Cînd giulgiul greu al nopţii mă apasă,
Cînd gem prelung copacii frînţi de vînt,
Aud un glas ce-mi spune că-ntr-o zi
Cădea-vor toate lanţurile, toate.
Şi-atunci, visînd la marea primăvară,
Dau gîndului frîu liber, să se-avinte
Departe peste mări şi continente,
Spre ţara unde Lenin s-a născut
Şi unde libertatea s-a-ntrupat
În slava lui Octombrie slăvită.

În româneşte de
Igor BLOCK

IOSEF OZGA-MICHALSKI
(R. P. Polonă)

„Aurora"

La Leningrad, pe Neva înspumată,
Aşa cum a rămas, din anii grei,
Bătrîna „Aurora"-i ancorată
Cu un simbol, acolo lîngă chei.

Cînd salva-i răsuna pe apa-ntinsă,
Pe semne rătăcite, o ghiulea
S-a prefăcut pe bolta necuprinsă
În cea dintîi, şi cea mai mîndră stea !

În româneşte de
M. DJENTEMIROV

VAN GOGH : Portret.

MIHAELA RADU : Îmi place cum fluieri pe sub stelele înserării. Poeţii tineri visează în hanul de la marginea pămîntului. Reproduc — şi mai trimite-ne — poezia „Răscruce" :

„Îmi răspund ecouri ?
Prin virstă plouă cercuri
Şi părul mi-e ud
De roua gîndului nerostit.
Sub scrînciobul lumii
Ochiul goneşte stafii
Zorii îmi bat
Umbra călciiului
vagabond".

ION CERNĂUŢI : Te aştept la redacţie, săptămîna care vine.

CORMAD : Reţin numai motto-ul : „Să fii ca vinul care, îmbătrînind întinereşte". În rest, nimic. Bolovăneşti cuvintele.

ANTIDERAPANT : Am verificat. Şi, din nefericire, ai dreptate. Faptul m-a umplut de mînie şi de silă. Dar nu pot să deschid tot eu şi această discuţie. S-ar crede că sînt pus pe gîlceavă cu orice chip. Adreseaz-te deschis oricărei publicaţii literare. Şi nu uita, semnează scrisoarea.

I. R. ARGHIREŞANU : Mi-ai pus în braţe un sac cu manuscrise. L-am răsturnat lîngă pat şi-am citit. Regrete şi suspine. Nu te prinde limbajul argotic. **Nu-ţi ciripeşti mişto.** Să n-am parte de gorobeţi dacă te-mbrobodesc. Şi nici de petlita lu' scatiu !

SILVIU OPROIU : „Eu, eu, eu şi... ceilalţi" e un fel de ploaie cu cîini şi pisici. cum spun americanii pe care încerci să-i imiţi. Trimite-mi lucrări scurte. Numai ale dumitale.

M. OMAN : Rumeguş, zaţ de cafea, surcele de tutun. Nici un lemn întreg, nici-o ceaşcă plină, nici-o ţigară aprinsă. Dă-mi un foc.

IOANA DINESCU. Mă întrebi dacă nu mă ia ameţeala tot citind lucrările trimise pentru poşta redacţiei. Citeodată mă ia. Bag capul sub duş şi-mi trece. Trebuie să-mi treacă, pentru că nu cunosc altă meserie în afara scrisului. Puteam — dar n-am avut minte — să-nvăţ să fac saboţi olandeji sau să-i fac masaje lui Dumnezeu cînd are crize de sciatică. Dacă mai ai şi alte întrebări, eu sînt aici.

DAN NĂSTASE : Cînd am citit titlul — „Licitaţia" — m-am gîndit la **66 cu licitaţie** şi mi-am zis c-o să te prind cu decarul gol. Decar dublat. Vreau să spun că „Licitaţia" mi-a plăcut. În schimb nu ofer nimic pe „Cerber" şi pe „Delicvent". Le cunosc demult, în variante strălucite.

DAN ALEXANDRESCU : Am reţinut „Poarta închisă". Celelalte bucăţi au fost scrise ca s-o compromită pe aceasta. Le-am rupt rapid ca nu cumva... Şi publicăm acum „Poarta închisă".

C. P. : „Spre Vama cu trenul de şaptesprezece — zero—şapte" are tren, are fanioane, şine, gări şi pomi fructiferi în staţiile mai importante, dar n-are **carambol.** Şi eu asta vroiam, **carambol.** Despre „Călătoria", mai nimic. Pe drumul pe care m-ai purtat n-am găsit nici-un pic de apă. O să-mi spui că era iarna. Bun. Da' atunci de ce n-am văzut zăpada şi de ce n-am simţit gerul ?! Află de la mine că era un fel de iarnă-vară în care ningea secetos cu litere moarte.

Fănuş NEAGU

MARIN GHEORGHE — Gherla. Plină de îndemnuri nobile poezia dv. De pildă : *Hai să fim un pic bărbaţi / Nu năpîrci în piei de miei / Şi să fim mai „generaţi".* Mai cum, adică ? Versuri ca acestea : *„Să-nălţăm pe mîi de trepte / noţiunea de bărbat"* sînt pline de optimism. Dar atît.

VERNEA VIOREL — Călăraşi. „Îmi place scurta poezie / Romantică sau de umor / Îmi place trista simfonie / A inimii pline de dor // Îmi plac cîmpiile cu flori / Şi munţii şi pădurea / Şi am în inimă ghitări / Ce-mi cîntă fericirea". Şi romantică şi de umor această veselă compunere. Simfonie nu e !

M. PĂLTINAŞ — Cîmpina. Neconcludentă încă recolta lirică cu care m-ai onorat.

DOINA DANEŞ — Bucureşti. Poezia dezoxiribonucleică, pentru că altfel nu pot s-o numesc : *„Procese-ncrucişate / Sintetizate-n medii / Consumă ce există / Argumentînd remedii / Şi reclădind natura / În alte noi secvenţe / De cromozomi perpetuind / Schimbările-n frecvenţe / Pînă cînd în plasma / căutatului remediu / Gene încrucişate / concep monstru sau geniu".* Regret, nu merge.

ENE MARIN — Bucureşti, ne întreabă dacă nu mă ia ameţeala tot citind lucrările trimise pentru poşta redacţiei. Îi răspund că poezia nu se compune din caracteristici. Dar, să citîm : *„Privesc şi-acum portretul tău / Ce inima îmi fărîmă / Pe care l-am privit mereu / Ca pe-o rază de lună // Şi-acum cum stau pe gînduri / Cu chipul tău în mînă / Ce a făcut în atîtea rînduri / Să ne visăm sub lună. // Şi cu el adorm în mînă / Adorm sub luna serii / O, tu rază le lumină / În negura uitării".* Cît de fericită trebuie să fie iubita dumitale, aflînd că portretul ei are „caracteristici" atît de soporifice !

MIHAI ASPRU — Bucureşti. Cu dumneavoastră nu pot fi.. aspru. Citez, în sens bun, strofe cum sînt : *„În foamea obscură de-albastru / Planeta îşi poartă cearcănul negru / Iar plînsu-i de veghe, tăcerea îl cară / În sparte corole spre Steaua Polară",* ori *„Desfolierea lentă ascunsă în priviri / Femurele tăcerea o înoadă / Şi duc înalt la jertfă pustiile tipsii / Pe care Ora Soartei le scoate la paradă".* Treceţi pe la redacţie.

BURDUJA GRIGORE — Săveni. Poezia „Iarna" cred că poate interesa o revistă pentru copii.

MARIN CONSTANTIN FIERBINŢEANU — Bucureşti. Somne vagi, firave, neconcludente încă de talent. Mai încercaţi.

L. — Brăila. Sentimentalism, ton minor, fals în „Copacule", „Dialogul ochilor" şi „Flori roşii". *„Copacule, copacule / Îţi string în braţe trunchiul tău / Şi îţi sărut coaja amară / Şi te adap cu plînsul meu / Că-n lumea asta mare nu-i om să mă înţeleagă / Copacule, dragul meu".* Nu orice om care se lamentează face poezie.

ŞTEFAN NEAGU — Slobozia. Am primit ultimul plic cu versuri. Vom publica îndată ce spaţiul ne va permite, poezia intitulată *Profund,* schimbîndu-i însă acest stîngaci titlu.

Cezar BALTAG

breviar

BARBU DELAVRANCEA
Opere (vol. 6-7)

Colecţia „Scriitori români", consacrată ediţiilor critice, a editurii Minerva *începe să profileze acel deziderat, formulat cu atîta căldură de critica şi istoria noastră literară, realizarea unor ediţii ştiinţifice, de opere complete din clasici.*

Ediţia de opere Delavrancea, *îngrijită de o entuziastă a scrierilor marelui dramaturg şi prozator, Emilia Milicescu, a ajuns la cel de al VII-lea volum. Dacă pînă aici ni s-a prezentat opera mai cunoscută, editată sau reeditată, sau cel puţin discutată, a lui Delavrancea (poezia, proza, teatrul, folcloristica), în aceste tomuri din urmă ne întîlnim cu* publicistul *Delavrancea-ipostază aproape uitată de unii şi neştiută de alţii, ne gîndim în ultimul caz la generaţiile mai noi. Publicistica lui Delavrancea, reprezentată în aceste volume prin articolele sale politice, e o completare necesară a profilului său literar. Vivacităţile spirituale ale scriitorului, de care s-a vorbit atîta, patriotismul său, voluptatea cu care se dăruia unei cauze şi mai ales contextul social şi politic al intrării României în primul război mondial, pentru a-şi desăvîrşi unitatea naţională, nu pot fi înţelese fără aceste texte, numai în aparenţă subsidiare. Dar Emilia Milicescu ne prezintă şi aparatul critic al acestei opere publicistice, strînsă acum pentru prima dată în volum, dîndu-ne* biografia *separată a fiecărui articol şi întregind astfel imaginea scriitorului şi oratorului. Multe articole publicate în ziare semiîndependente ca* România liberă *(1884), în cele socialiste ca* Drepturile omului *(1885),* în Epoca *(1885—1886), ziar conservator, în ziarul de front* România *(1917) etc, ni-l prezintă pe Delavrancea depăşind mereu cadrul politic al fiecărei publicaţii în parte.*

În Corespondenţa *pariziană dintre 1888—1889, marcîndu-i şi perioada de debut în politică, îl descoperim ca înzestrat ziarist, comentator ponderat de fapte şi înregistrator de esenţe, cu un ochi de critic atent. În suita de articole antimonarhice* (Guverne personale, O teorie constituţională *etc.), semnate „un ţăran", se face ecoul unor mase de oprimaţi. Atacînd partidul liberal în articolele sale aparent conservatoriste, nu apără partidul conservator ci buna tradiţie românească şi cinstea. Omagiul bătrînului Kogălniceanu, elogiile dar şi atacurile la adresa lui Maiorescu, acuzaţiile împotriva ministrului V. A. Ureche, simpatia pentru Hasdeu, comentariile acţiunilor lui Goga şi Lucaci, tată numai cîteva din subiectele acestei plastice panorame, prin care, după cum s-a mai spus, gazetarul politic apare ca un moralist clasic de tipul lui La Bruyere, un La Bruyere mai temperamental şi mai colorat, am spune noi, obsedat de o veracitate dianoetică.*

VASILE SADOVEANU
Marea aventură

Orice coincidenţă anomastică cu acest simbol colosal al literaturii române impune din capul locului analogia, cel puţin în termenii ei elementari. De o parte marele continent Mihail Sadoveanu şi de alta ceilalţi Sadoveni. Vasile Sadoveanu este un prozator sfătos, uşor didactic şi moralizator, cu gust pentru anecdotic şi cu fluenţă epică. Marea aventură, *volumul său de povestiri e un fel, mai artificial, de* Han al Ancuţei ; *cîţiva intelectuali dintr-un cartier bucureştean, acum pensionari, se strîng în fiecare seară să-şi povestească întîmplări mai vechi sau mai noi. Lucrurile povestite au generat conţinutul acestui volum. Este desigur o ficţiune, utilizată mai ales de autorii secolului trecut.* Marea aventură *e biografia senzaţională a unui jucător de cărţi care, după ce-şi pierde banii, se aruncă în mare. În altă povestire eroul, „domnul Nae" se însoară la bătrîneţe şi moare bolnav de pneumonie. Deabia atunci, înainte de moarte, soţia îi promite toate libertăţile, dar e prea tîrziu.*

Faptele sînt mărunte cu puţină anecdotică, fără să se ridice prin semnificaţii sau simboluri spre artă. Aceeaşi literatură medie se realizează şi în povestirile mai puţin întinse, unde, în jurul unei poante se urzeşte o acţiune, din păcate tot cu iz moralizator. Epica lui Vasile Sadoveanu solicită o anumită circulaţie, culturalizatoare tocmai prin exprimarea ideii etice în mod expres : implicitată, această tendinţă ar fi dat povestirilor sale pitoreşti o anumită ţinută estetică ce le-ar fi apropiat de nivelul literaturii noastre contemporane.

OLGA CABA
Poezii

Editura Dacia *din Cluj repune în circulaţie numele unei poete pe care Emil Giurgiuca o prezenta în Antologia* Poeţi tineri ardeleni *din 1940 ca pe o intelectuală amatoare de culori nordice în care „luciditatea conştiinţei creatoare a împietrit toate fibrele senzitive". Micul volum de acum, care nici pe departe nu-i rezumă producţia lirică posibilă pe o distanţă de trei decenii, reia o parte din poemele acelei antologii* (Lethe, Invitaţie, Vas grec) *completîndu-le cu altele mai vitalizate sau mai umanizate, uneori pînă la ironia picarescă :* Căţei şi iepuri se-nvirtesc cu noi / De papagali şi dingo nu mai spui / De surzi şi de episcopi şi cotoi / şi canibali suavi şi fete cu pistrui (Scrinciobul). *Poeta are cultură engleză, de aici aerul anglo-saxon al unor poeme.* Du-te motănaşul meu / după tine vin şi eu / tu în faţa mea agale / Eu în urma cozii tale.

Şi totuşi în volumul Olgăi Caba apar şi poeme de o distincţie rară, cu fioruri rafinate în convulsii docile, exprimate cu mult gust pentru expresia golită de voluptăţi fruste : Nu spune vorba / Lasă tăcerea să ardă între noi / Distanţa vie, încolţită, / Bate din aripi / De teamă să nu fie strivită. / Lasă-le pe toate să se aşeze / Liniştea să se umplă iarăşi de ziua cuminte / Ca un pahar numai cu apă / S-aud din nou cum tăcăie timpul zglobiu în ceas...

Categoria poetică în care oficiază, cu multă zgîrcenie Olga Caba, e zona poeziei literaţilor, însemnate cu motto-uri de poeme în englezeşte ale autoarei. O elegie a volumului e scrisă la moartea motanului favorit (Pentru Café) *dar intimismul comentariului merge pînă la ridicol : zonă în care pătrunde numai în forme glaciale sentimentalismul.*

AUREL CHIRESCU
Finister 2

De ce Finister 2 *şi nu simplu Finister ? Răspunsul, implică puţină istorie literară. Aurel Chirescu a debutat şi a fost premiat de Editura Fundaţiilor în 1939 cu volumul* Finister *pe care G. Călinescu îl comenta ca pe o suită de nostalgii fade. După acel* Finister *au mai urmat două volume, la fel de nostalgice :* Stinsa oglindire *(1943) şi* Ospăţul de taină *(1944).*

Finister 2 *se caracterizează printr-un voit energetism liric, organizat pe cicluri simetrice sau numai simetrizate :* Geneze, Genetica, Măşti de umbră. Măşti de dragoste, Porunci, Solilocvii *etc. Poezia de acum a lui Aurel Chirescu s-a interiorizat, a căpătat structură de solilocviu liric, condensat pînă la forma poemului aforistic :* Nu mă tem de acest vîrtej de ape / E o capcană falsă / Tocmai pentru că mă previne. / În schimb / de-atîtea ori era să mă pierd / În nişte ape / Nespus de line. (Ape). *Prin concentrare, confuzia lingvistică din primul volum a mers spre cristalizări, fără să se ajungă la formele poeziei pure practicate ca o epidemie între cele două războaie. Contopirea cu neantul liric al lumii, osmoza cu universul şi cu timpul, apelul la nişte zei ai tuturor finisterelor posibile, rugăciunea intelectualizată la maximum, acestea sînt elementele esenţiale ce formează orizontul poetic al lui Aurel Chirescu, un poet la care cuvintele, mai ales la plural, dau noi sensuri existenţiale. Metaforele acestui poet sînt reci, n-au voluptatea aromată a sentimentalilor, ci numai sensibilitatea stilizată a unor febre lucide, în care idelle sînt ca nişte intarsii de cristal :* Mă la o iarbă / să mă poarte / pe ape veştede-n şuvoi / sub asimetrice convulsii / purtînd pe umeri măşti de ploi. (Ţărm).

LECTOR

Şcoala nu este decît un alt nume dat viitorului

De vorbă cu MIRCEA MALIŢA, ministrul Învăţămîntului

— Firește, tovarășe Mircea Maliță, prima întrebare pe care v-o adresăm privește relația învățămînt-cultură, cu atît mai mult cu cît d-voastră sînteți, acum, ministrul Învățămîntului, iar cultura vă este nu numai apropiată ci, aș zice, familiară.

— Învățămîntul este, ca să utilizăm un limbaj modern, un subsistem al societății. De aceea nimic nu poate fi spus despre el, fără a stabili conexiunea cu restul.

Învățămîntul unei țări este identic, în rezultatele lui, cu cultura acelei țări. Adevăratul sens al termenului „cultură" nu este literar, ci antropologic. Cum e învățămîntul, e și cultura, căci, la urma urmei, creatorii de astăzi sînt produsul unei formații anterioare, iar cei ce învață astăzi, învață după ce s-a făcut pînă la ei.

Meritele școlii românești sînt și meritele culturii românești. Noi avem mîndria unei tradiții solide în învățămînt, așa cum avem mîndria unei tradiții culturale bogate. Acum cîteva secole, toată existența spirituală era prezervată într-o școală-mănăstire. Trebuie să recunoaștem că instituțiile noastre din trecut au suferit vicisitudini. Iorga a scris povestea instituțiilor românești. Multe au fluctuat și au oscilat.

— Dar școala ?

— Școala este una dintre instituțiile cele mai stabile ale societății românești. E bine că găsim acest nerv în trecutul nostru. Într-o vreme în care, economicește, eram slabi și politicește dependenți, putem să spunem că din punctul de vedere al formării tineretului aveam exemple de mare devoțiune și de adîncă seriozitate. Este la temelia noastră o școală care a rezistat tuturor fanteziilor politicianiste ale trecutului nostru burghez, oferind o operă de constantă iluminare.

— Care sînt lipsurile școlii românești ?

— Școala și cultura noastră au multe note comune. Dacă le stabilim deopotrivă merite, le putem găsi și scăderi comune. Cercetîndu-le, observăm persistența unui caracter nepractic. Există un gust anacronic al speculației curate în creațiile culturii sau în străduințele școlii.

— Și asta e rău ?

— Sigur că a fost o vreme cînd erudiția, orizontul, prestigiul contau în primul rînd. Dar de atunci lumea a coborît pe pămînt. Scriitorul care nu se gîndește la cititorul său este ca și profesorul care nu se gîndește la viitorul absolvent. Avem prejudecăți în ambele ramuri. Omul este ceea ce știe să facă, și să producă nu ceea ce știe să citeze sau să spună.

— La ce duce asta ?

— În toate disciplinele noastre, între teoreticienii puri (ce, recunosc, se pot măsura cu reprezentanții școlilor altor țări !) și micii practicieni necalificați nu există un corp masiv de oameni ai muncii intelectuali, reprezentanți ai domeniilor aplicative.

— Puteți concretiza ?

— Voi cita un domeniu actual : acela al organizării științifice a muncii care astăzi se predă în universități, mai ales în cele cu caracter tehnic! și care este un capitol eminamente practic. Ei bine, mulți din cei ce se ocupă cu această disciplină continuă să facă o excelentă teorie a practicii. Ca și regele Midas, din legendă, pe ce pun ei mîna se transformă în teorie. Această stare de fapt necesită o corecțiune conștientă pe care s-o dezbatem deschis.

— Riscînd, tovarășe Maliță, să cădem tot în teorie...

— Bine. Atunci voi da un exemplu palpabil din domeniul științelor sociale. Științele noastre sociale marxiste sînt pătrunse de o filosofie a acțiunii. Acesta e — ca să zic așa — caracterul lor. Totuși, sînt numeroase lucrările care încep și se termină cu **considerații asupra teoriei sociale**, în timp ce problemele practice ale transformării societății noastre care țin de urbanizare, de industrializare, de mutațiile în spectrul profesiunilor, de studiul grupurilor sociale, de modificarea sub ochii noștri a satului, tot ceea ce ține de schimbarea psihosocială fizic și spiritual al României de astăzi nu este încă tratat exhaustiv și pe viu.

— Cum ați aflat toate acestea ? Teoretic ?

— Nu, practic. Pentru că nu se poate face învățămînt fără o bază științifică, ministerul nostru are nevoie, ca beneficiar, de asemenea studii care să-i lumineze acțiunea. Astfel ne-am putut convinge de insuficiența unor asemenea lucrări.

— Cunoașteți, tovarășe ministru, imaginea învățătorului rural, așa cum ne este ea adusă la cunoștință de literatura despre sat, probabil chiar de realitatea satului. Învățătorul era în sat o figură impunătoare, un cititor. Ce se poate face pentru ca el să rămînă așa ?

— Nu și-a pierdut, în nici un fel, actualitatea învățătorul, acel om extrem de devotat care lucra în mijlocul satului, bineînțeles fără a se mărgini numai la activitatea școlară, ci avînd o activitate largă, culturală. Fie

- **Meritele școlii românești sînt și meritele culturii românești**
- **Omul este ceea ce știe să facă, nu ceea știe să citeze sau să spună**
- **Există un gust anacronic al speculației curate**
- **Învățătorul nu mai e unicul intelectual al satului**
- **Studențimea română — prospețime și promisiune**
- **Învățămîntul trebuie să-și deschidă ferestrele la tot ce se întîmplă în societate**
- **Cultura unei societăți dinamice diferă complet de cultura unei societăți conservatoare, statice**
- **În stilul culturii viitorului descrierea va ceda locul ideii**
- **Cînd vorbesc despre Transilvania, eu revăd liceele mari și vechi**
- **Formarea omului nu începe cu abecedarul și nu se termină cu licența**
- **Educație nu înseamnă dirijism permanent și supărător**
- **Un ceasornicar bun pune la punct mecanismul mișcării interne a ceasului**
- **În fond, omul gîndește la timpul viitor**

cînd el e descris de Cezar Petrescu, fie cînd îl găsim printre oamenii care citeau duminica instrucțiunile legumicole ale lui Haret, el a rămas legendar. Dar acest învățător rămîne actual, în cadrul procesului de transformare a satului.

— Ceva parcă totuși s-a schimbat.

— Învățătorul nu mai e unicul intelectual al satului. El face parte dintr-o familie de specialiști — ingineri agronomi, medici, constructori — și își duce viața într-un sat cu antenele televizoarelor ridicate spre lume. Dar și în aceste condiții e greu de găsit un post social cu o mai mare încărcătură patetică decît acela de educator. Să privim munca învățătorului de astăzi, cu același respect cum privim munca înaintașilor lui.

— Circuitul familie-școală primară, școală medie — facultate este foarte lung. Durează adică 17—18 ani. Copilul intră în școală la 6—7 ani și termină școala la 24. În ce măsură aceste aproape două decenii sînt raportate permanent la viață ? Ce garanții poate da cel răspunzător de educație că dintr-o materie primă informă a ieșit omul care trebuia să iasă ?

— Foarte lungul circuit al școlii e în discuție în întreaga lume. Un autor spune că învățămîntul se găsește sub **presiunea numărului.** Creșterea demografică uriașă și asaltul școlii au impus revizuirea gîndirii despre școală și un fel de tehnicizare a învățămîntului. Învățămîntul se mai găsește, pe de altă parte, sub presiunea cunoștințelor. La această întrebare pe care timpul modern a adresat-o școlii s-a răspuns la început simplist.

— Cum ?

— „Sînt mai multe cunoștințe, trebuie să facem mai multă școală". Dar după o matură reflecție s-a ajuns la o formulă care acum întrunește cele mai multe sufragii.

— Care este formula ?

— E formula pedagogilor : **pentru a face față sporului de cunoștințe trebuie educație permanentă.** Traducînd, putem înțelege de aci că e necesară o repartizare armonioasă a acestei sarcini pe tot parcursul vieții. Se atenuează diferența între școală și viață. În revistele de specialitate există afirmații tulburătoare: **copilul, pînă la șase ani, absoarbe mai multă informație decît în următorii zece ani de școală organizată.** Se mai spune că informațiile utile profesiunii sale tînărul le capătă abia după absolvire. Iată cîteva din motivele pentru care trebuie să integrăm mai bine școala într-un proces îndelungat de formare a omului care nu începe cu abecedarul și nu se termină cu licența.

— Ce înseamnă, pentru d-voastră, studenții ?

— În ceea ce privește studențimea, eu cred că este o mare deosebire între sistemul nostru actual și sistemul de dinainte de război. Înainte, școala își deschidea porțile fără nici o obligație față de cei pe care-i primea, aparent fără restricții, dar cu o severă discriminare socială în fapt. Rezultatul — șomajul tinerilor diplomați. **„Destinul omenirii"**, cartea lui P. P. Negulescu începe, dacă-mi aduc bine aminte, cu neliniștea provocată de spectacolul trist al oamenilor cu diplomă și fără slujbă. Același lucru se întîmplă azi în Occident: inflație intelectuală, oameni fără perspective, anxietate și tulburări.

— De ce este studențimea română atît de calmă și — îndrăznesc cuvîntul — de matură ?

— Școala noastră e o școală cu adresă. Ea pregătește cadre pentru ceva anume, pentru activități precise. Studentul este propriu zis om al muncii în pregătire și nu un participant la o cursă oarbă în care va funcționa principiul selecției darwiniste. Trăim într-o economie planificată și locurile învățămîntului superior sînt fixate de necesitățile producției și de posibilitățile materiale ale țării.

— Cît de mari sînt aceste posibilități ?

— Ele sînt generos orientate spre învățămînt, spre folosul ei, și cred că e revelatoare informația pe care v-o ofer, că România va da din venitul național, pentru învățămînt, un procent echivalent cu procentul pe care-l dau țările fruntașe. Iar împrejurarea că din zece tineri care urmează învățămîntul general obligatoriu, unul devine student nu este numai o dată statistică, ci, mai mult, un îndemn la responsabilitate.

— Care este forța socială a studențimii române ?

— Nu aș vrea să spun, pentru că nu cred, că studențimea constituie o forță distinctă. Ea este o categorie pre-profesională care, avînd acces la știință, la reflecție organizată și trăind într-o atmosferă de studiu, aduce în peisajul intelectual prospețime și promisiune.

— În repetate rînduri secretarul general al partidului, tovarășul Ceaușescu, a subliniat necesitatea afirmării tinerelor valori.

— Este o cerință permanent presantă ca învățămîntul să-și deschidă ferestrele la tot ce se întîmplă în cultură și în știință și să exerseze din timp virtuțile productive și creatoare. Iată, de pildă, în facultățile noastre sînt mulți studenți scriitori. Țara noastră oferă cu aceștia, poate unul din cele mai interesante spectacole de creație tînără. Numărul de reviste studențești, de reviste de cultură, de tribune deschise afirmării tinerelor talente este considerabil. În acest fel, studenții fac și o ucenicie la locul de producție scriitoricească.

— Considerați că schimbul de mîine al marilor înaintași există cu adevărat ?

— Dacă ultimul deceniu a însemnat stingerea, dispariția unor mari personalități, nu e mai puțin adevărat că acum își face apariția un front larg de tinere talente, deși poate vîrfurile, autoritățile nu s-au distanțat suficient, și nu pot fi încă remarcate de departe. Dar eu am profunda convingere că generația de schimb e prezentă, cu multe resurse, cu mari promisiuni în toate domeniile.

— Sînteți autorul unor extrem de interesante pagini de previziune a viitorului. Dacă am considera proza literară un fel de previziune asupra prezentului, va fi dificil să ne spuneți care dintre prozatorii români contemporani v-au oferit previziunile cele mai plauzibile, cele mai grabnic confirmate ?

— Îmi pare bine că treceți de la școală la viitor. Paul Valery spunea că învățămîntul produce oameni pentru „ceea ce nu a mai fost". Eu cred că școala nu este decît un alt nume dat viitorului. În ceea ce privește impresiile de cititor și anume că în literatura noastră trecutul cîntărește greu, prea greu, și uneori există un adevărat refugiu în istorie. După părerea mea, gîndirea modernă e o gîndire prospectivă. În fond omul gîndește la timpul viitor. Trecutul e bun în măsura în care ne luminează drumul în viitor, dîndu-ne o cheie sau alta pentru descifrarea unei deveniri. Prezentul e repede consumat. Clipa prezentă a și trecut în răstimpul rostirii unei fraze. Rămîne viitorul cu potențialul său uriaș de provocare, de mobilizare a întregii noastre existențe.

— De aceea v-ați îndreptat vocația către literatura de previziune ?

— Am constatat că literatura despre viitor are un apel foarte larg nu numai la tineri, ci și la cititorii vîrstnici. E natural ca într-o țară ca a noastră, care are atîtea acțiuni de desfășurat în viitorul imediat și îndepărtat, această literatură să înflorească.

— Puteți defini termenul de cultură socialistă ?

— Cultura socialistă poartă pecetea obiectivelor pe care și le-a asumat societatea socialistă, aceea de transformare masivă și radicală a cadrului natural și material și a structurii spirituale a omului. Ea urmărește deci o trăire din plin a unui proces de mari proporții. Este, prin urmare dinamică, activă, practică, constructivă. După opinia mea, nu există nici o temă mai fascinantă decît aceea a transformării unui gînd în acțiune. Nimic nu egalează în măreție trecerea ideii în faptă. Am văzut oameni care trăiesc emoția transformării unei machete într-un oraș, a unui desen într-o uzină, a unui motiv de inspirație într-un monument palpabil. Îi este specific omului să modeleze mintal și să realizeze în materie. Or, noi trăim un plan de construire a țării în termenii moderni și avansați ai liniei Partidului Comunist Român, în cadrul unei sarcini istorice, plan elaborat în toată luciditatea și raționalitatea lui în opera și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu.

— Pe o planetă care se construiește pe sine, construcția societății socialiste românești are specificul ei.

— Și alte societăți au construit sau construiesc. Noi însă o facem în acel spirit de umanism și de solidaritate umană, de generoasă ridicare a condiției umane, fără discriminări și fără exploatare, o facem în virtutea ideilor socialismului. Cultura socialistă înflorește pe acest teren și își trage seva din această construcție.

— Ce relație intimă există — vă rog să precizați — între realitate și cultură ?

— Fiecare epocă și-a avut tema ei. Au fost societăți triste și perioade romantice care reprezentau o reacție generală față de începuturile erei industriale. În occident nonsensul social se traduce în dezabuzare literară. La noi nu e loc de oboseală și plictis. Procesul mare care se desfășoară acum la noi înseamnă în practică faptul că poporul român investește în viitor aproape o treime din cîștigul său actual, înseamnă că transformă cîmpurile, că regularizează apele, că stoarce energia din rîuri, că valorifică resursele, că schimbă fața orașelor, că dă un ritm interior vieții noastre cotidiene, destinelor individuale, ideilor și culturii. Cultura unei societăți dinamice diferă complet de cultura unei societăți conservatoare, statice. Iar cultura socialistă este strîns legată de clădirea unei mentalități socialiste. Există o imensă deplasare a gusturilor, a înclinației și chiar a ierarhiei valorilor.

— Cum credeți că va fi cultura viitorului ?

— Am impresia că intrăm organic în această temă, vorbind despre cultura socialistă. Îmi apare evident că acea cultură, a viitorului, va fi o cultură de masă, pentru că societatea viitorului nu poate fi concepută ca un șir de insule ale bunăstării în mijlocul unor întinderi de resemnare, iar mijloacele tehnice noi vor difuza cultura pînă la ultimul consumator.

— Să înțeleg de aci că fiecare cititor ar putea deveni un creator ?

— Într-o mare măsură există șanse sporite ca orice consumator de cultură să devină și creator. De altfel, și astăzi un bun cititor de carte nu o înregistrează, ci, parcurgînd-o, o rescrie.

— Și ce mai poate aduce în plus viitorul ?

— Viitorul va aduce ușurarea sarcinilor cotidiene. Eu cred că, despovărați de griji, oamenii vor putea consacra mai mult din timpul lor marilor întrebări și meditații. În ceea ce mă privește, risc afirmația că în stilul culturii viitorului descrierea va ceda locul ideii. Această cultură va deveni mai pozitivă, mai concisă și, într-un fel, mai geometrică.

— Puteți să ne spuneți numele poetului d-voastră preferat ?

— Ion Barbu. Mi-a fost și profesor de matematică și am putut gusta poezia lui, înțelegînd și izvoarele ideației sale.

— Ce reprezintă pentru dumneavoastră, pămîntul natal, Transilvania ?

— Transilvania aduce în formația mintală și sufletească a țării noastre vina sa, la fel de prețioasă ca și a celorlalte regiuni. Nu e posibil să te gîndești la istoria țării noastre, fără să te gîndești la marile lecții de tenacitate, răbdare și perseverență, care sînt proprii, Transilvaniei. Există imagini simplificatoare după care moldovenii sînt dulci și generează poezia, oltenii sînt iuți și apți pentru inovație, muntenii au simț istoric și artistic mai dezvoltat, iar bănățenii, bănățenii-harnici. Eu cred că inteligența poporului român este — ca și peisajul țării — străbătută de nenumărate forme de relief la fel de valoroase și mai cred că în această conștiință, construită de secole, există multe note specifice stimulatoare pentru activitatea noastră de acum.

— Dar ce înseamnă Transilvania pentru d-voastră, nu pentru noi ?

— Locurile transilvănene sînt locuri pe care le cunosc mai bine. Cînd vorbesc despre Transilvania eu revăd liceele mari și vechi și revăd numeroasele popasuri de meditație de la Cetatea Bihariei și pînă la Alba Iulia, unde s-a făcut Unirea. Dar nu vreau să dau curs unor emoții personale, în dauna altor experiențe trans-transilvănene.

— Pentru a încheia dialogul nostru, vă rog, stimate tovarășe ministru al Învățămîntului, să revenim la o chestiune legată de munca d-voastră de acum : în ce fel credeți că trebuie să acționeze școala pentru a pregăti fizionomia omului adevărat de mîine ?

— Școala bună ca și pedagogul bun nu trebuie să se lase antrenate într-un dirijism permanent și supărător, ci trebuie să se asigure că elevul a căpătat el însuși mecanismul achiziției de cunoștințe. Școala bună e activă și dinamică, e o școală a muncii.

— Tovarășe Maliță, aici ar veni foarte bine o imagine concretă !

— Să încercăm. Să zicem că ne aflăm într-un oraș medieval și că s-a stricat ceasul din turn. Un ceasornicar nepriceput, trimis să-l repare, se va așeza în turn, în spatele ceasului, dirijînd limbile ceasului, înapoi cînd au luat-o prea înainte, și înainte cînd au rămas prea în urmă. Scurt timp după asta, toți au înțeles că bunul ceasornicar desface îndrăznețul ceasul, pune la punct mecanismul mișcării sale interne și apoi pleacă liniștit.

— Iar educatorul ?

— În zadar un profesor va întreba zilnic pe elev cît a citit, ce a înțeles și ce n-a înțeles. Este important ca el, educatorul, să umble la mecanismul interesului și la resorturile unde trebuie umblat și să pună la punct gustul pentru lectură, plăcerea de a învăța și pasiunea de a munci. Așa am vrea să fie educatorul de astăzi.

Adrian PĂUNESCU

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion